

**UNIVERZITA KARLOVA**

**FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD**

Institut mezinárodních studií

Katedra evropských studií

**Bakalářská práce**

**2019**

**Adam Rosenheim**

**UNIVERZITA KARLOVA**

**FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD**

Institut mezinárodních studií

Katedra evropských studií

**Vliv USA na aktérství Evropské unie ve vztahu k Íránu**

Bakalářská práce

Autor práce: Adam Rosenheim

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: doc. Mgr. Tomáš Weiss, M.A., Ph.D.

Rok obhajoby: 2019

## **Prohlášení**

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

Praha, 10. 5. 2019

Adam Rosenheim

## **Bibliografický záznam**

Adam Rosenheim, „Vliv USA na aktérství Evropské unie ve vztahu k Íránu“ (bakalářská práce, Univerzita Karlova, 2019), 53.

**Rozsah práce:** 80 970 znaků

## **Anotace**

Problematiku aktérství Evropské unie doprovází dlouhotrvající a rozsáhlá debata zahrnující množství teoretických přístupů a konceptů. Tato práce se zabývá aktérstvím EU v mezinárodních vztazích na konkrétním případě multilaterálního vyjednávání s Íránskou islámskou republikou v letech 2006–2018. Kromě několika teoretických přístupů k hodnocení aktérství EU pocházejících z období od 70. let do současnosti a vybraných konceptů postavení Evropské unie, respektive Evropy ve světě představených v první části, nabízí tato práce ve své druhé části také stručný přehled zásadních událostí vyjednávání o jaderné dohodě s Íránem s přihlédnutím ke srovnání přístupů EU a USA, a snaží se tak poskytnout komplexní vhled do zkoumání aktérství EU v mezinárodních vztazích na konkrétním příkladu. Tato případová studie následně kombinuje několik na sebe navazujících teoretických přístupů k aktérství EU a aplikuje je na konkrétní případ jaderného vyjednávání s Íránem, přičemž právě na tomto vyjednávání analyzuje vliv zahraniční politiky Spojených států amerických na charakter aktérství EU.

## **Annotation**

The actorness of the European Union is surrounded by a long and vast debate including a number of theoretical approaches and concepts. This thesis studies the EU's actorness in international relations in the specific case of the multilateral negotiation with the Islamic Republic of Iran between 2006–2018. Apart from several theoretical approaches to evaluation of the actorness of the EU originating from the 1970's until today and selected concepts of the EU's or more generally Europe's position in the world presented in the first chapter, this thesis offers a brief overview of major events of the so-called "nuclear diplomacy" with Iran with regard to comparison of EU's and USA's stance in order to provide a complex insight into the examination of the EU's actorness in the area of international relations based on a concrete example. This case study then combines several subsequent theoretical approaches to the EU's actorness and applies them on the concrete case of nuclear negotiations with Iran where it analyses the impact of U.S. foreign policy on the character of the EU's actorness.

**Klíčová slova**

Aktérství, Evropská unie, íránská jaderná dohoda, Íránská islámská republika, JCPOA

**Keywords**

Actorness, the European Union, Iran nuclear deal, the Islamic Republic of Iran, JCPOA

**Title**

Impact of the USA on the EU's actorness in the Iran negotiation

## **Poděkování**

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu práce, docentu Tomáši Weissovi za odborné vedení, ochotu a přínosné rady v průběhu tvorby práce. Dále bych chtěl poděkovat panu doktoru Ondřeji Matějkovi za vytvoření velice podnětného prostředí v rámci bakalářského semináře. V neposlední řadě bych také rád poděkoval paní doktorce Marii Bickové za korekturu a komentář.

## **Obsah**

<b>Úvod</b>	<b>1</b>
<b>1 Přehled debaty o aktérství Evropské unie v mezinárodních vztazích</b>	<b>4</b>
1.1 Teorie aktérství Evropské unie .....	4
1.2 Evropská unie jako aktér mezinárodní politiky .....	6
1.3 Kritéria aktérství jako nástroj pro hodnocení konkrétních politických kroků .....	10
<b>2 Stručná historie jaderné diplomacie ve vztahu k Íránu (2006–2018)</b>	<b>14</b>
2.1 Pokračování jaderné diplomacie .....	15
2.2 Cesta k <i>Joint Comprehensive Plan of Action</i> .....	18
2.3 Íránská jaderná dohoda: Co bude dál? .....	20
<b>3 Proměny aktérství EU ve vztahu s Íránem v návaznosti na postoj USA</b>	<b>24</b>
3.1 Artikulace aktérství Evropské unie ve vztahu k Íránu .....	24
3.2 Konzistentní přístup a konkrétní politické kroky .....	27
3.3 Diplomatický / administrativní aparát zapojený do vyjednávání .....	32
3.4 Zdroje a politické nástroje uplatněné během vyjednávání .....	34
3.5 Vnější vnímání aktérství Evropské unie ve vztahu k Íránu .....	36
<b>Závěr</b>	<b>39</b>
<b>Summary</b>	<b>42</b>

## Úvod

Debata o aktérství Evropské unie v mezinárodní politice je velice obsáhlá a její počátek můžeme vysledovat až do 70. let minulého století. Stále se však jedná o debatu živou, jelikož se podoba Evropské unie proměňuje a kontext mezinárodní scény se neustále vyvíjí. Právě aktérství Evropské unie a do jisté míry i samostatnosti její zahraniční politiky se věnuje tato práce, jelikož jejím hlavním tématem je závislost unijního aktérství na postojích Spojených států amerických. Práce pro zkoumání závislosti aktérství EU na USA využívá případ „jaderných vyjednávání“ s Íránskou islámskou republikou přibližně v letech 2006–2018, jelikož poskytují vhodný podklad pro uvedení teoretických přístupů k aktérství do praxe. Vztah Evropské unie a Íránu je sice daleko delší, nicméně právě v roce 2006 se do vyjednávání o jaderné dohodě poprvé oficiálně zapojily i USA, které s Íránem přerušily vztahy po islámské revoluci z roku 1979 ustavující v zemi tvrdou teokratickou vládu. Tato práce se zabývá aktérstvím Evropské unie a jeho závislostí na postojích USA na případu vztahu EU s Íránem zejména proto, že se jedná o dlouhotrvající a velice obsáhlou interakci, jejíž počátek lze datovat už do roku 1992, kdy Evropská rada (ER) poprvé ve svých závěrech oficiálně definovala svůj postoj vůči Íránu<sup>1</sup>. Od té doby se vzájemný dialog zaobíral celou řadou témat, nicméně přibližně od roku 2003 se hlavním předmětem vzájemného vztahu stalo řešení íránské „jaderné otázky“, přičemž právě od roku 2006 lze hovořit nejen o snaze EU, ale o snaze rozsáhlé mezinárodní koalice (zahrnující také USA, Rusko a Čínu), která byla minimálně navenek do značené míry vedena právě představiteli EU.

Jak již bylo uvedeno výše, debata o aktérství mezinárodních organizací a EU jako takové je dlouhotrvající a velice obsáhlá, nicméně se z velké části odehrává zejména na teoretické úrovni a publikací zabývajících se aplikací tohoto výzkumu, resp. teoretických přístupů vzešlých ze zmíněné debaty na konkrétní témata či politické procesy tolik nenajdeme. Tato případová studie se tedy debatu o aktérství EU snaží doplnit v tom smyslu, že se zabývá velice konkrétním případem, na kterém se aktérství Evropské unie projevuje. Hlavní přidanou hodnotou této práce je pak snaha postoupit ještě o krok dále a na konkrétním případě sledovat, jaké vnější vlivy mohou aktérství EU (příp. unijní zahraniční politiku jako takovou) ovlivňovat a formovat. Vzhledem k charakteru „jaderného vyjednávání“ s Íránem byla pro tento aspekt vybrána role USA a jejich zahraniční politiky.

---

<sup>1</sup> Závěry Evropské rady, Edinburgh, 11. a 12. prosince 1992, Část D: Vnější vztahy, články 15–17, [https://www.consilium.europa.eu/media/20492/1992\\_december\\_-\\_edinburgh\\_eng\\_.pdf](https://www.consilium.europa.eu/media/20492/1992_december_-_edinburgh_eng_.pdf).

Tato práce se snaží zjistit, jak se mění vystupování Evropské unie a jejích představitelů v určité oblasti v moment, kdy Spojené státy americké změní svůj názor na dané téma. Cílem je tedy porovnat chování, resp. aktérství Evropské unie ve dvou situacích – v době, kdy byla hlavním vyjednávačem jaderné dohody s Íránem se širokou mezinárodní podporou (tj. přibližně v letech 2006–2017) a poté v období po změně americké zahraniční politiky spojené s nástupem Donalda Trumpa do pozice prezidenta Spojených států amerických (tj. v letech 2017–2018), a sledovat, jak se aktérství EU v dané oblasti mění a do jaké míry je tedy zahraniční politika EU závislá na té americké. Práce se snaží odpovědět na otázku jakým způsobem se mění aktérství Evropské unie ve vztahu k Íránu v závislosti na postoji Spojených států amerických.

Tato práce je tedy případovou studií, která se snaží sledovat a hodnotit aktérství Evropské unie v určité konkrétní situaci, a zejména komparovat charakter unijního aktérství ve dvou na sebe navazujících obdobích, tj. v čase porovnávat vystupování a chování představitelů EU a jejích institucí, a zhodnotit vývoj a proměny aktérství v těchto dvou obdobích.

Tato bakalářská práce se skládá ze tří hlavních celků. První část si klade za úkol jednak představit různé teoretické přístupy a kritéria aktérství v mezinárodních vztazích obecně, byť velká část autorů užívá právě příklad Evropské unie. Dále představuje některé hlavní koncepty postavení Evropské unie, respektive Evropy ve světě. Následně čtenáře také seznámí s vybraným způsobem výzkumu a s příslušnými kritérii, včetně jejich odůvodnění a upřesnění jejich konkrétního využití. Druhá část práce nabízí stručný vhled do historie „jaderné diplomacie“ s Íránem, a to zejména z perspektivy vzájemných vztahů mezi Evropskou unií, USA a Íránem. Poslední část práce se poté zabývá srovnáním aktérství Evropské unie, jejích institucí a představitelů ve dvou výše vymezených časových obdobích. Ke komparaci slouží kritéria aktérství definovaná v první části.

Výzkum pro tuto práci je založen zejména na několika typech pramenů – z velké části jsou těžištěm této práce závěry různých institucí Evropské unie, jako je například Rada Evropské unie nebo Evropská rada. Dokumenty pro analýzu byly vyhledávány skrze rejstřík dokumentů na webových stránkách Evropské rady, který umožňuje hledání nejen časově omezit, ale také vyhledávat pomocí klíčových slov. Druhým stěžejním zdrojem informací pro analýzu v této práci jsou také veřejná prohlášení klíčových postav zapojených do vyjednávání s Íránem – jedná se například o vysoké představitele EU, zástupce některých členských států nebo třeba o vyjádření amerických prezidentů. Tyto prameny byly využity zejména proto, že poskytují bezprostřední vhled do formování evropských politik v oblasti

zahraniční politiky. Na druhou stranu je třeba, a to zejména v případě oficiálních dokumentů EU, k nim přistupovat důkladným způsobem, jelikož se jedná o texty sloužící diplomatickým účelům, a je tedy nutné hledat v nich souvislosti s probíhajícími události a dbát na pochopení některých specifických obrátů. V případě prohlášení a komentářů je pak třeba sledovat také tón a podobu jednotlivých výroků.

## 1 Přehled debaty o aktérství Evropské unie v mezinárodních vztazích

Klasická teorie mezinárodních vztahů dlouho pracovala s předpokladem, že aktérem mezinárodní politiky může být jen suverénní stát, jelikož se teorie mezinárodních vztahů zabíraly většinou tématy tzv. „vysoké politiky“, která spadala výlučně do pravomoci států.<sup>2</sup> Tento předpoklad se však začal v průběhu druhé poloviny 20. století proměňovat a dnes jsou za aktéry globální politiky považovány také další entity, mezi nimiž se objevují také různé mezinárodní a regionální organizace. Debata o aktérství Evropské unie se v akademických kruzích vede přibližně od 70. let minulého století, kdy začaly vznikat úplně první snahy o definici EU jako aktéra mezinárodní politiky a také o stanovení nějakých systematických způsobů, jak aktérství EU zkoumat a hodnotit.

Tato práce je formulována za předpokladu, že Evropská unie je aktérem mezinárodní politiky, a tudíž se následující část nebude snažit dokazovat či vyvracet aktérství EU, ale klade si za cíl představit dlouhotrvající debatu o charakteru aktérství EU a jejího postavení ve světové politice jako takové. Následně také vysvětlí teoretický základ, z něž tato práce vychází ve své výzkumné části.

### 1.1 Teorie aktérství Evropské unie

První studie zabývající se postavením Evropských společenství (ES) v mezinárodní politice vznikly v průběhu obecné debaty o aktérství „nestátních“ subjektů ve světě. S konceptem tzv. „nových mezinárodních aktérů“ přišli Cosgrovová a Twitchett již v roce 1970, a otevřeli tím debatu o roli nejrůznějších mezinárodních a regionálních organizací v rámci globální politiky.<sup>3</sup> Za zmínku z tohoto „počátečního“ období dále pak stojí také koncept Johana Galtunga z roku 1973.<sup>4</sup>

První rozsáhlou a systematickou studii aktérství ES publikoval v roce 1977 Gunnar Sjösted, který aktérství definoval jako schopnost fungovat „aktivně a vědomě ve vztahu k dalším aktérům v mezinárodním systému“<sup>5</sup>. Sjösted ve své teorii bere v potaz nejasný

---

<sup>2</sup> Charlotte Bretherton a John Vogler, *The European Union as a Global Actor* (New York: Routledge, 2006), 12.; Kuchařová, Alžběta, „Teorie aktérství EU a Lisabonská smlouva: EU jako aktér v oblasti zahraniční politiky“, *Současná Evropa* 6, č. 1 (2014): 72, <https://www.vse.cz/se/102>.

<sup>3</sup> Při charakteristice konceptu Cosgrovové a Twitchetta vycházím z Kuchařové, která odkazuje na následující dílo: Carol A. Cosgrove a Kenneth J. Twitchett, eds., *The New international actors: the United Nations and the European Economic Community* (London: Macmillan, 1970).

<sup>4</sup> Viz Johan Galtung, *The European Community: A Superpower in the Making* (London: George Allen & Unwin, 1973).

<sup>5</sup> Arne Niemann a Charlotte Bretherton, „EU external policy at the crossroads: The challenge of actorness and effectiveness“, *International Relations* 27, č. 3 (2013): 265.

charakter mezinárodních schopností ES, ale zároveň komunitě přiznává některé typické vlastnosti aktérů. Základními kritérii aktérství jsou pro něj vymezení se vůči dalším aktérům a schopnost samostatných kroků. Dále však Sjösted považuje za nezbytné, aby každý aktér měl některé vlastnosti klasického státu. Autor se však zabývá zejména vnitřními charakteristikami a jeho koncept lze tedy aplikovat na vnější politiku EU jako celku, a ne na jednotlivé případy.<sup>6</sup>

V průběhu následujících dvou desetiletí se debatě o aktérství EU věnovalo několik dalších autorů, nicméně s dalším zásadním konceptem přišli Jupille a Caporaso v roce 1998, když v rámci kritiky předchozích konceptů představili konkrétní kritéria pro zkoumání aktérství EU. Jejich kritéria zahrnují: 1) uznání, 2) autoritu / pravomoc jednat navenek, 3) soudržnost a 4) nezávislost, přičemž každé z kritérií má ještě své další dělení. Tato kritéria však dle autorů nejsou absolutní, a aktérství je tedy podle nich možné měřit na určité škále. Přestože výše zmíněná kritéria byla předmětem nejrůznějších kritik pro svou údajnou přílišnou komplexnost či úzké zaměření, pro konstruktivistické analýzy jsou pro pochopení aktérství EU nezbytné.<sup>7</sup>

Právě o konstruktivistický přístup se snaží asi nejpropracovanější a nejčastěji užívaná teorie aktérství, kterou v roce 1999 poprvé publikovali Brethertonová a Vogler, přičemž svou teorii následně aktualizovali v roce 2006<sup>8</sup>. Ve svém přístupu navazují na celou řadu předchozích prací o aktérství v mezinárodní politice. Jejich teorie aktérství vychází ze tří navzájem propojených konceptů: příležitosti, přítomnosti a schopnosti. Pro Brethertonovou a Voglera označuje příležitost „faktory ve vnějším prostředí idejí a událostí – kontext, který rámuje a tvaruje činnost a nečinnost EU“. Přítomnost pak značí „schopnost EU ovlivňovat dění mimo své hranice pouze prostřednictvím své vlastní existence“. Schopnosti znamenají „vnitřní kontext vnější činnosti EU – dostupnost politických nástrojů a chápání unijní schopnosti tyto nástroje používat jako odpověď na příležitost a / nebo

---

<sup>6</sup> Při charakteristice Sjöstedova konceptu vycházím z Brethertonové a Niemannova a Kuchařové, kteří shodně odkazují na následující publikaci: Gunnar Sjöstedt, *The External Role of the European Community* (Farnborough: Saxon House, 1977).

<sup>7</sup> Koncept Jupilleho a Caporasa charakterizují dle Niemannova a Brethertonové a Kuchařové, kteří shodně odkazují na: Joseph Jupille a James A. Caporaso, „States, Agency and Rules: The European Union in Global Environmental Politics“, in *The European Union in the World Community*, ed. C. Rhodes. (Boulder: Lynne Rienner, 1998), 213–229.

<sup>8</sup> Charlotte Bretherton a John Vogler, *The European Union as a Global Actor* (London: Routledge, 1999).; Charlotte Bretherton a John Vogler, *The European Union as a Global Actor* (New York: Routledge, 2006).

zhmotnění své přítomnosti“<sup>9</sup>. Jedná se tedy v podstatě o schopnost formulovat a implementovat politické kroky. V otázce konceptu schopnosti Brethertonová a Vogler navazují na práci Gunnara Sjöstedta (viz výše) a definují několik konkrétních kritérií aktérství „založených na sociálních akcích, do kterých se aktéři zapojují“<sup>10</sup>: 1) společné hodnoty, 2) interní legitimizace rozhodovacího procesu a priority vnější politiky, 3) schopnost identifikovat priority a formulovat konkrétní politiky (konzistentnost unijních politik a politik členských států a soudržnost politik, tj. úroveň interní koordinace unijních politik), 4) dostupnost politických nástrojů a schopnost je využívat. Autoři na základě zmíněných kritérií docházejí k závěru, že EU je aktérem *sui generis*.<sup>11</sup> Brethertonová a Vogler se však ve svých pozdějších pracích zejména na koncept soudržnosti a na vztah aktérství EU s konceptem efektivity.<sup>12</sup>

Na přístup Brethertonové a Voglera z roku 1999 pak navázal Henrik Larsen, který ve své knize *Analysing the Foreign Policy of Small States in the EU* rozvádí jejich kritéria, která jsou sice „užitečným nástrojem pro hodnocení aktérství EU na institucionální úrovni, nicméně jsou složitě použitelná pro zkoumání individuálních politických oblastí, a vyžadují tudíž modifikaci“<sup>13</sup>. Larsen pro zkoumání aktérství určitého státu nebo jiné entity uvádí následující kritéria: 1) vnímání sebe sama jako aktéra v dané oblasti; 2) významový rámec, ve kterého se tyto konkrétní kroky odehrávají; 3) konzistentní a konkrétní politické kroky; 4) nějaký druh administrativního / diplomatického aparátu sloužících k implementaci těchto politických kroků; 5) zdroje a politické nástroje.<sup>14</sup> Larsen dále přirovnává výše zmíněné požadavky ke čtyřem dimenzím, pomocí kterých lze aktérství zkoumat: artikulace aktérství, konkrétní a konzistentní politické kroky, administrativní kapacita a zdroje.<sup>15</sup>

## 1.2 Evropská unie jako aktér mezinárodní politiky

Kromě různých teoretických přístupů, které stanovují pravidla pro hodnocení / zkoumání aktérství Evropské unie existuje také dlouhotrvající debata

---

<sup>9</sup> Tato a dvě předchozí citace pocházejí z: Bretherton a Vogler (2006), *The European Union as a Global Actor*, 24.

<sup>10</sup> Lynne Dryburgh, „The EU as a Global Actor? EU Policy Towards Iran“, *European Security* 17, č. 2-3 (2008): 255.

<sup>11</sup> Bretherton a Vogler (2006), *The European Union as a Global Actor*, 29–35.

<sup>12</sup> Niemann a Bretherton, „EU external policy at the crossroads“, 266–267.

<sup>13</sup> Dryburgh, „The EU as a Global Actor?“, 256.

<sup>14</sup> Henrik Larsen, *Analysing the Foreign Policy of Small States in the EU* (London: Palgrave Macmillan, 2005), 56–57.

<sup>15</sup> Dryburgh, „The EU as a Global Actor?“, 256–257.

o postavení Evropské unie, resp. postavení Evropy<sup>16</sup> ve světové politice. Tato debata nepracuje tolik s teoretickými předpoklady, ale spíše s podmínkami, které formují podobu a rozsah „moci“. Názorů na postavení Evropy ve světě existuje celá řada a tato část si klade za cíl představit alespoň ty, které buď pracují přímo s Evropskou unií jako takovou nebo nějak ovlivnily debatu o EU a charakteru její moci.

Asi nejtrvanlivější charakteristikou Evropské unie je koncept „civilní mocnosti“, který definoval François Duchêne již v 70. letech.<sup>17</sup> Jeho koncept zdůrazňuje dvě charakteristiky tehdejších Evropských společenství, kterými jsou civilní cíle a prostředky a dále také zabudovaný pocit kolektivní činnosti, který vyjadřuje hodnoty jako rovnost, spravedlnost a toleranci. Civilní moc lze definovat pomocí tří klíčových vlastností – ekonomická moc má sloužit jako hlavní prostředek pro dosažení národních cílů, diplomatická spolupráce má řešit mezinárodní problémy a vývoje v globálních otázkách má být dosahováno skrze nadnárodní instituce. Členské státy se tedy zříkávají užití vojenské síly, a mohou tudíž nabádat ostatní, aby se zachovali stejně. Otázkou pak zůstává, jestli je možné zachovat koncepci „civilní moci“ i ve spojení s nějakou formou moci vojenské.<sup>18</sup> Například Asle Toje však na toto téma uvádí, že „zisk vojenských možností neutlumil sebevnímání EU jakožto spíše civilní než vojenské mocnosti“.<sup>19</sup>

Právě s pojmy civilní a vojenská moc pracuje Ian Manners při artikulaci dalšího konceptu, který doplňuje zmíněnou dichotomii o moc normativní. Manners ve svém článku *Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?* vysvětluje, že obě zmíněné koncepce se až příliš soustředí na přirovnávání EU ke standardnímu státu, přičemž zdůrazňuje potřebu

---

<sup>16</sup> V některých částech této práce dochází k zaměňování pojmů „Evropská unie“ a „Evropa“, jelikož většina „obecných“ konceptů zabývajících se postavením evropských států ve světě pracuje spíše s označením „Evropa“. Nicméně i koncepty pracující s postavením Evropy jako takové jsou pro tuto práci přínosné, a to zejména protože definují některé důležité pojmy či termíny, které pomohou k lepší orientaci v dané problematice, případně se jedná o koncepty, které nějakým způsobem souvisí i s debatou o aktérství EU.

<sup>17</sup> Při charakteristice Duchênovy teorie ve své práci vycházím z Mannerse a Brethertonové a Voglera, kteří shodně odkazují na následující práce: François Duchêne, „Europe’s Role in World Peace“ in *Europe Tomorrow: Sixteen Europeans Look Ahead*, ed. R. Mayne (London: Fontana, 1972), 32–47. a François Duchêne, „The European Community and the Uncertainties of Interdependence“, in *A Nation Writ Large? Foreign Policy Problems before the European Community*, eds. M. Kohnstamm a W. Hager (Basingstoke: Macmillan, 1973).

<sup>18</sup> Bretherton a Vogler, *The European Union as a Global Actor*, 41–42.; Ian Manners, „Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?“, *Journal of Common Market Studies* 40, č. 2 (2002): 236.

<sup>19</sup> Asle Toje, „The European Union as a Small Power, or Conceptualizing Europe’s Strategic Actorness“, *European Integration* 30, č. 2 (2008): 210.

přenést se přes tento přístup skrze pochopení mezinárodní identity EU, kterou je dle jeho názoru třeba zkoumat jako aktéra *sui generis*. Manners tím neříká, že by nebyla civilní nebo vojenská moc důležitá, nicméně uvádí, že schopnosti EU ovlivňovat vnímání „normálního“ stavu v mezinárodních vztazích by mělo být věnováno více pozornosti. Samotná existence určitých norem však nestačí k tomu, aby mohla být EU považována za normativní mocnost v globálním měřítku, a proto dále také Manners identifikuje několik způsobů, jakými EU ovlivňuje vnímání normálního stavu, z nichž některé jsou nevědomé nebo jsou „vedlejším“ produktem nějakého konání unijních představitelů a institucí, a některé jsou výsledkem vědomého jednání. Nicméně Manners na konci svého článku dodává, že nejdůležitějším a často přehlíženým faktorem, který umožňuje EU ovlivňovat mezinárodní prostředí není ani tolik to, co dělá, ale čím je.<sup>20</sup>

Dalším poměrně optimistickým, byť značně odlišným pohledem na postavení EU ve světě pochází od Jana Zielonky, který ve svém článku *Europe as a global actor: empire by example?* užívá „novostředověkého“ přístupu k charakteristice EU. Zielonka vysvětluje, že snaha EU šířit vlastní normy, a rozšiřovat tak svou moc dále do světa, je pouhou imperiální snahou, která je naplňována skrze „různé formy ekonomické a politické dominance, nebo dokonce formální anexe“<sup>21</sup>. Přes značnou úspěšnost těchto postupů v regionálním měřítku však Zielonka zpochybňuje schopnost EU šířit své hodnoty a zásady v měřítku globálním, byť její globální vliv jako takový nepopírá. Zielonka podobně jako mnoho dalších autorů tvrdí, že EU je jedinečným a zvláštním uskupením, které však zdaleka není státem a klasickým státem se nejspíše nikdy nestane, nicméně zdůrazňuje, že i přes tento fakt je EU velice mocným mezinárodním aktérem, což dokládá nejen ekonomickou a demografickou silou, ale také diplomatickými a vojenskými prostředky.<sup>22</sup>

Na úplně odlišném základu staví svůj pohled na postavení Evropské unie Asle Toje. Ve svém článku *The European Union as a Small Power, or Conceptualizing Europe's Strategic Actoreness* vychází jednak z konceptu aktérství, dále také z konceptu tzv. „malého státu“. V úvodu zmíněného článku uvádí, že EU je „složitě uchopitelným objektem, jelikož přes vyjadřovanou ambici stát se globální mocností se jí vytrvale nedaří projevit ty rysy,

---

<sup>20</sup> Manners, „Normative Power Europe“, 235–258.; Arne Niemann a Tessa de Wekker, „Normative power Europe? EU relations with Moldova“, *European Integration online Papers* 14, č. 1 (2010): 2–6.

<sup>21</sup> Jan Zielonka, „Europe as a global actor: empire by example?“, *International Affairs* 84, č. 3 (2008): 471.

<sup>22</sup> *Ibid.*, 471–484.

kteře bývají většinou spojovány s vzestupujícími mocnostmi v mezinárodním systému“<sup>23</sup>. Autor však EU neupírá globální vliv či nějakou strategickou pozici, naopak uvádí, že strategické aktérství Evropské unie je již etablované, nicméně, že jeho principy nespádají do kategorie velké mocnosti, ale spíše „mocnosti malé“, přičemž označení „malý“ v tomto sousloví nemusí nutně znamenat, že daný aktér / stát je bezmocný. Toje také uvádí, že EU „ukázala, že nemá zásadní pochybnosti z vnucování svých hodnot ostatním a že dokáže zmobilizovat svou ekonomickou moc se znatelným strategickým dopadem“<sup>24</sup>.

Z pohledu klasické realistického proudu v mezinárodních vztazích je Evropa v úpadku a její význam je minimální. Toto pojetí navíc obecně nepřiznává status aktéra mezinárodní politiky v podstatě žádnému jinému subjektu než klasickému suverénnímu státu a uspořádání světa je pro realisty ve většině případů unipolární, případně multipolární.<sup>25</sup> Například Adrian Hyde-Price ve svém článku *A 'tragic actor'? A realist perspective on 'ethical power Europe'* sice uznává, že EU má nějakou roli v mezinárodní politice, uvádí však, že se Evropa sama staví do role normativní, případně „etické“ mocnosti, a že je to pro ni velice nebezpečné, jelikož to může vyústit buď v naprostou slabost a marginalizaci ze strany dalších světových aktérů nebo v nesmyslné snahy o šíření vlastních morálních zásad. Podle něj žádné univerzální hodnoty neexistují, a tudíž jakákoliv snaha EU o jejich prosazování je vlastně jen snahou prosazovat své vlastní zájmy označené za univerzální.<sup>26</sup>

Dalším autorem, který se kriticky vyjadřuje k postavení Evropy je Robert Kagan, který ve svém článku *Power and Weakness* popisující zásadní rozdíly v současném vnímání světa mezi Evropany a Američany, hovoří o tom, že se dlouhodobě slabá Evropa odvrací od moci a vstupuje do „soběstačného světa zákonů a pravidel a nadnárodního vyjednávání a spolupráce“<sup>27</sup>. Kagan zdůrazňuje, že evropská prosperita a mír jsou zajištěny americkou vojenskou silou a navrhuje, že jedinou možností, jak se Evropa může stát vlivnou mocností je použít zdroje vydávané na sociální programy k rozšiřování vlastní vojenské síly. Dále také uvádí, že důvod, proč se EU snaží dosahovat svých cílů jinou než vojenskou cestou není

---

<sup>23</sup> Toje, „The European Union as a Small Power“, 199.

<sup>24</sup> Ibid., 211–212.

<sup>25</sup> Andrew Moravcsik, „Europe, the Second Superpower“, *Current History: A Journal of Contemporary World Affairs* 109, č. 725 (2010): 91–92.

<sup>26</sup> Adrian Hyde-Price, „A 'tragic actor'? A realist perspective on 'ethical power Europe'“, *International Affairs* 84, č. 1 (2008): 29–44.

<sup>27</sup> Robert Kagan, „Power and Weakness“, *Policy Review*, č. 113 (2002): 3.

ani tolik snaha o lepší uspořádání světa, ale její relativní slabost, která jí nedává moc jiných možností.<sup>28</sup>

### 1.3 Kritéria aktérství jako nástroj pro hodnocení konkrétních politických kroků

Jak již bylo zmíněno výše, tato práce vychází z předpokladu, že Evropská unie je alespoň do nějaké míry aktérem mezinárodní politiky, a tudíž nebudou žádná z dříve zmíněných kritérií různých autorů použita pro posouzení, zda EU je nebo není aktér. Kritéria aktérství však jsou později využita jako rámec, v němž práce zkoumá vývoj aktérství EU ve vztahu k Íránu a zejména jeho proměny na základě změny postoje Spojených států amerických. Kritéria, která tato práce používá pro ohraničení zásadních oblastí působení EU, v jejichž rámci zkoumá vývoj a proměny unijního aktérství, stanovila ve svém článku *The EU as a Global Actor? EU Policy Towards Iran* Lynne Dryburghová. Autorka ve svém přístupu vychází z konceptu aktérství od Brethertonové a Voglera, který doplnila o konkrétní kritéria stanovená Larsenem – ve svém článku uvádí, že „Larsenova kritéria jsou efektivním nástrojem zhodnocení kritérií identifikovaných Brethertonovou a Voglerem“<sup>29</sup>. Autorka k Larsenovým čtyřem kritériím přidala ještě poslední zabývající se vnějším vnímáním daného subjektu jako aktéra, a vytvořila tak seznam požadavků, které jsou určeny ke zkoumání aktérství určitého subjektu v konkrétní oblasti jeho činnosti (v jejím případě se jednalo o stanovení aktérství EU na základě jejího vztahu s Íránem přibližně v letech 1992–2008).

Dryburghová pro zkoumání aktérství na základě konkrétní oblasti činnosti daného subjektu uvádí tato kritéria:

- 1) artikulace aktérství,
- 2) konzistentní a konkrétní politické kroky,
- 3) diplomatický / administrativní aparát,
- 4) zdroje a politické nástroje,
- 5) vnější vnímání aktérství EU.<sup>30</sup>

*Artikulace aktérství* je do jisté míry prvotním předpokladem počátku jakékoliv interakce, jelikož aby k nějaké interakci vůbec mohlo dojít, je nutné, aby se dané subjekty vnímaly jako aktéři v rámci daného vztahu. Evropská unie začala sama sebe vnímat jako aktéra ve vztahu s Íránem v podstatě již na jeho úplném počátku, nicméně v této práci budou

---

<sup>28</sup> Robert Kagan, „Power and Weakness“, *Policy Review*, č. 113 (2002): 3–15.

<sup>29</sup> Dryburgh, „The EU as a Global Actor?“, 257.

<sup>30</sup> *Ibid.*, 255–257.

sledovány případné změny charakteru sebevnímání EU jakožto aktéra ve vztazích s Íránem v obou definovaných časových obdobích. To bude možné nejlépe sledovat zejména na závěrech unijních institucí s největším důrazem na Radu pro zahraniční věci (*Foreign Affairs Council, FAC*) a jí předcházející Radu pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy (*General Affairs and External Relations Council, GAERC*), případně Evropskou radu jako takovou. Oficiální dokumenty institucí EU pak mohou doplnit veřejná prohlášení některých jejích představitelů, případně představitelů jednotlivých členských států zapojených do vyjednávání s Íránem. V tomto kritéria bude práce sledovat zejména podobu a charakter jednotlivých prohlášení týkajících se íránského jaderného programu s cílem zachytit proměnu artikulace aktérství ve sledovaném časovém horizontu.

K významu druhého kritéria, tj. *konzistentních a konkrétních politických kroků* je třeba dodat, že konzistentnost nelze zaměňovat za rigiditu. Jak poznamenává Dryburghová ve svém článku: „změna postoje EU směrem k Íránu by neměla být vnímána jako znak nekonzistentnosti, ale schopnosti přizpůsobovat se měnícím se okolnostem“. V konzistentním přístupu a konkrétních politických krocích tedy není záhodno hledat neměnnost, ale spíše snahu sledovat jasně definovaný cíl skrze prostředky odpovídající aktuální situaci, přičemž je třeba brát ohled nejen na faktické politické kroky. Vzhledem k tomu, že „diplomacie je uměním komunikace“<sup>31</sup>, je třeba se v kategorii „konkrétních politických kroků“ soustředit také na verbální prohlášení a samotný průběh vyjednávání. Tato práce tedy bude kritérium konzistentnosti a konkrétních politických kroků hodnotit jednak na základě faktických politických kroků, které EU a její členské státy ve vztahu s Íránem podnikla, ale také na základě prohlášení v závěrech Rady EU v různém složení, případně při dalších příležitostech. Jde tedy o sledování konzistentnosti přístupu a charakteristice konkrétních politických kroků EU ve vztahu k Íránu v průběhu sledované doby na základě nejrůznějších prohlášení a konkrétních činů.

Z hlediska *diplomatického a administrativního aparátu* je přístup k analýze poměrně jasný – práce se bude snažit zdokumentovat proměny institucí EU zapojených do diplomatických vyjednávání. Největší změnu v průběhu sledovaného období přinesla zejména Lisabonská smlouva. Tato práce však za zlomový nepovažuje rok 2009, nýbrž přelom let 2016–2017, a tudíž přijetí Lisabonské smlouvy nebude samotnou komparaci nijak výrazněji ovlivňovat. Ve výzkumné části se bude práce zabývat zejména charakteristikou působení jednotlivých institucí zapojených do procesu vyjednávání s Íránem, dále také třeba

---

<sup>31</sup> Tato a předcházející citace pocházejí z: Dryburgh, „The EU as a Global Actor?“, 260–261.

sledováním vývoje zapojení těchto institucí a jejich konkrétních kroků ve stanoveném období.

*Zdroje a politické nástroje* tato práce chápe ve smyslu definovaném Brethertonovou a Voglerem v již zmíněné knize *The European Union as a Global Actor*, kteří v rámci vnější politiky EU zmiňují následující oblasti: „diplomacie, ekonomická opatření (pobídky a sankce) a užití vojenských<sup>32</sup> prostředků“<sup>33</sup>. Dle Brethertonové a Voglera obsahují diplomatické nástroje EU nejrůznější deklaráce, protesty a politické dialogy, případně také přitvrzení či omezení diplomatických styků. Ekonomické nástroje pak autoři dělí na pozitivní (finanční asistence, tržní ústupky) a negativní (ekonomické sankce a další restriktivní opatření).<sup>34</sup> Do kategorie ekonomických restriktivních opatření je třeba zařadit také ekonomické sankce RB OSN, které EU skrze své členské státy podpořila.<sup>35</sup> Práce se tedy v rámci tohoto kritéria bude snažit hodnotit vývoj různých politických nástrojů, které EU ve vztahu k Íránu uplatňovala.

Vzhledem k tomu, že aktérství je vnímáno jako jakýsi sociální konstrukt vytvářený interakcemi mezi jednotlivými činiteli, je nezbytnou součástí debaty o aktérství Evropské unie, samozřejmě také *vnější vnímání aktérství EU* ze strany dalších subjektů zapojených do vyjednávání. V případě EU a její činnosti lze vnější vnímání chápat dvěma způsoby – jednak je třeba vzít v potaz vnímání EU jako aktéra ze strany samotných členských států Unie, které její pozici samozřejmě do značné míry legitimizují; za druhé je třeba sledovat jakým způsobem EU vnímají další zásadní světoví aktéři, mezi něž patří různé další organizace a třetí státy, přičemž v tomto konkrétním případě je zásadní nejprve přístup samotného Íránu, následně také dalších důležitých světových hráčů zapojených do jednání (tj. USA, Rusko a Čína). A pokud tedy „vnější a vnitřní aktéři sdílejí určité vnímání Evropské unie jako aktéra, jsou to právě tyto představy, které jsou zásadní v konstrukci aktérství EU“.<sup>36</sup> Co se týče vnějšího vnímání aktérství EU bude práce tedy sledovat vyjádření a postoje dalších států / aktérů zapojených do jednání s íránským režimem, včetně členských států EU.

---

<sup>32</sup> Ve vztahu s Íránem však nebyla otázka užití unijních vojenských prostředků nikdy relevantní, a proto se vojenskému aspektu definice zdrojů a politických nástrojů dle Brethertonové a Voglera nebude tato práce dále věnovat.

<sup>33</sup> Bretherton a Vogler (2006), *The European Union as a Global Actor*, 178.

<sup>34</sup> Ibid., 178–179.

<sup>35</sup> Dryburgh, „The EU as a Global Actor?“, 264.

<sup>36</sup> Ibid., 257.

Práce bude k hodnocení výše definovaných kritérií používat zejména prameny pojící se s jadernou diplomacií vůči Íránu. Jedná se primárně o oficiální dokumenty institucí Evropské unie, mezi nimiž jsou nejvýznamnější návrhy závěrů / závěry Rady EU (po roce 2009 nejčastěji ve složení pro zahraniční věci, před rokem 2009 ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy), přičemž tyto dokumenty byly získány skrze vyhledávání v rejstříku dokumentů přímo na oficiálních stránkách Evropské rady pomocí relevantních klíčových slov a časového ohraničení.<sup>37</sup> Oficiální dokumenty institucí EU poskytují bezprostřední vhled do formování evropských politik v oblasti zahraniční politiky. Zároveň se jedná o dokumenty, na jejichž tvorbě se přímo podílely také členské státy EU, což je pro výzkum příhodné, jelikož v oblasti zahraniční politiky si členské státy zachovávají silnou roli, a tak je, co se zahraniční politiky týče, konzistence jednotlivých kroků na úrovni členských států a EU pro koordinované vystupování a reprezentaci klíčová. Dále práce ve výzkumné části také využívá nejrůznější prohlášení a komentáře představitelů jednotlivých hráčů zapojených do vyjednávání s Íránem, jelikož poskytují doplňující komentáře a odůvodnění, která jsou vzhledem k povaze některých použitých kritérií zásadní.

---

<sup>37</sup> Vyhledání dokumentů institucí EU bylo provedeno v rejstříku dokumentů na stránkách Evropské rady (<https://www.consilium.europa.eu/register/en/content/int?lang=EN&typ=ADV>) pomocí klíčových slov „*council conclusions*“ (v názvu dokumentu) a „*Iran*“ (v textu dokumentu) a časového omezení na roky 2006–2018, přičemž vyhledané dokumenty (celkový počet vyhledaných dokumentů byl 95) pak byly ještě manuálně filtrovány pomocí relevance k íránskému jadernému programu (původní počet dokumentů snížen na 45).

## 2 Stručná historie jaderné diplomacie ve vztahu k Íránu (2006–2018)

Vztahy mezi evropskými státy a Íránem trvají již desítky let, a za tu dobu prošly mnoha fázemi. Vzájemné vztahy v 80. letech nebyly hned z několika důvodů nijak zásadně pozitivní, v porovnání s tehdejším přístupem Spojených států amerických byl však postoj evropských států daleko příznivější.<sup>38</sup> Příležitost k počátku intenzivnějších kontaktů poskytla zejména změna íránské rétoriky po zvolení Akbara Hášemího Rafsandžáního íránským prezidentem, svou roli sehrála také geopolitická a ekonomická důležitost země.<sup>39</sup> V průběhu 90. let byly definovány dva přístupy k íránskému režimu – tzv. „kritický“ a následně „komplexní“ dialog. V rámci obou dialogů zástupci evropských států s Íránem otevřeli celou řadu pro Evropu důležitých témat s cílem ovlivnit tamní režim a postupně ho opětovně integrovat do mezinárodního systému. Evropsko-íránský dialog se v této době zabýval celou řadou témat – například lidskými právy, mírovým procesem na Blízkém východě, problematikou šíření zbraní hromadného ničení a dalšími. Komplexní dialog navíc jednání rozšířil o možnosti ekonomické spolupráce. Cílem bylo Írán těsněji politicky a ekonomicky připoutat k EU, aby bylo možné vynutit na íránské politické reprezentaci významné ústupky a podpořit reformní agendu.<sup>40</sup>

Vzájemné vztahy následně v roce 2002 dále utrpěly velice těžkou ránu po odhalení íránského 18 let utajovaného jaderného programu, který porušoval podmínky Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (*Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons*, NPT), jejímž je Írán signatářem. Íránský režim byl mezinárodním společenstvím obviněn ze snahy vyvinout skrze svůj program obohacování uranu jaderné zbraně. V tento moment se jaderná otázka stala jednoznačnou prioritou všech dalších snah o vyjednávání ze strany EU nebo jejích členských států.<sup>41</sup>

---

<sup>38</sup> Johan Bergenäs, „The European Union’s Evolving Engagement with Iran: Two Steps Forward, One Step Back“, *Nonproliferation Review* 17, č. 3 (2010): 500–501.

<sup>39</sup> Walter Posch, „Iran and the European Union“ *The Iran Primer* (portál), 21. února 2018, [https://iranprimer.usip.org/sites/default/files/Iran%20Region\\_Posch\\_EU%20Feb%202016.pdf](https://iranprimer.usip.org/sites/default/files/Iran%20Region_Posch_EU%20Feb%202016.pdf), 2.; Závěry Evropské rady, Edinburgh, 11. a 12. prosince 1992, Část D: Vnější vztahy, články 15–17, [https://www.consilium.europa.eu/media/20492/1992\\_december\\_-\\_edinburgh\\_eng\\_.pdf](https://www.consilium.europa.eu/media/20492/1992_december_-_edinburgh_eng_.pdf).

<sup>40</sup> Bergenäs, „The European Union’s Evolving Engagement with Iran“, 501–502.; Bernd Kaussler, „From Engagement to Containment: EU–Iran Relations and the Nuclear Programme, 1992–2011“, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 14, č. 1 (2012): 54–56.

<sup>41</sup> Kaussler, „From Engagement to Containment“, 56–57.; Posch, „Iran and the European Union“, 3.; Ruth Hanau Santini, „European Union discourses and practices on the Iranian nuclear programme“, *European Security* 19, č. 3 (2010): 472–473.

Ve druhé polovině roku 2003 následně došlo vzhledem k tomu, že „tehdejší italské předsednictví nedokázalo nebo nechtělo dostatečně rychle reagovat na aktuální krizi“<sup>42</sup> k ustanovení vyjednávací skupiny za EU mimo dosavadní struktury Unie, kterou utvořila Velká Británie společně s Německem a Francií, tedy státy, které byly již doposud hlavní silou za dialogem mezi Íránem a EU (občas označované jako E3). Postupem času se k tomuto neobvyklému a do jisté míry kontroverznímu uskupení na tlak Itálie a dalších menších členských států přidal také tehdejší Vysoký představitel Evropské unie pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku Javier Solana, který se v následujících letech stal hlavním vyjednávačem za EU jako celek (uskupení označováno jako EU-3<sup>43</sup>). V této době bylo pro EU nesmírně důležité, aby přišla s přístupem, který by byl alternativou k unilaterálním tendencím tehdejší americké administrativy. Jednání s Íránem bylo v této době v Evropě vnímáno také jako důležitý krok směrem k tomu, aby se stala významnou silou v globální politice. Iniciativa EU-3 přinesla ze začátku značné úspěchy – Írán souhlasil s celou řadou požadavků, a tak v listopadu roku 2004 došlo k podepsání vzájemné dohody v Paříži. Ani tato dohoda se však neobešla bez komplikací, a nakonec byla po nečekaném vítězství Mahmúda Ahmadínežáda v prezidentských volbách v roce 2005 odmítnuta úplně a íránský program obohacování se znovu rozběhl.<sup>44</sup>

## 2.1 Pokračování jaderné diplomacie

V průběhu roku 2005 pak došlo k sérii několika vzájemných návrhů dohody, nicméně na žádném z nich se nepodařilo dosáhnout shody. Zároveň přicházela kritika Íránu ze strany Mezinárodní agentury pro atomovou energii (*International Atomic Energy Agency*, MAAE), která se domáhala ukončení obohacovacího programu a umožnění kontrol nad íránským jaderným programem.<sup>45</sup> V lednu 2006 došlo k uskutečnění předchozí hrozby ze strany Íránu, že znovu obnoví obohacování uranu, což bylo ze strany EU a USA vnímáno jako

---

<sup>42</sup> Tomáš Weiss, „Vysoký představitel Evropské unie a Evropská služba pro vnější činnost“, in *Instituce Evropské unie a Lisabonská smlouva*, Ivo Šlosarčík a Zuzana Kasáková et al. (Praha: Grada Publishing, 2013), 187.

<sup>43</sup> Uskupení označováno několika způsoby, nejčastěji se však objevuje označení EU-3, případně E3/EU.

<sup>44</sup> Bergenäs, „The European Union’s Evolving Engagement with Iran“, 503–505.; Hanau Santini, „European Union discourses and practices“, 473–475.; Sara Kutchesfahani, „Iran’s nuclear challenge and European diplomacy“, *EPC Issue Paper No. 46* (2006), [https://www.files.ethz.ch/isn/17041/EPC\\_Issue\\_Paper\\_46.pdf](https://www.files.ethz.ch/isn/17041/EPC_Issue_Paper_46.pdf), 17–18.; Posch, „Iran and the European Union“, 4.

<sup>45</sup> Hanau Santini, „European Union discourses and practices“, 475–478.; Kaussler, „From Engagement to Containment“, 57–61.

nepřípustné. Tato eskalace nakonec v březnu vyústila v přednesení otázky íránského jaderného programu před Radu bezpečnosti Organizace spojených národů (*United Nations Security Council*, RB OSN). Kromě výše zmíněných negativních změn došlo také ke dvěma úspěchům EU-3. Na konci května přiměla USA jednat s Íránem (poprvé od roku 1979) a zároveň se jí podařilo přimět USA, Rusko a Čínu, aby v červnu 2006 na jednání ve Vídni společně Íránu nabídly návrh dohody. V této době tedy fakticky došlo k ustanovení nového formátu mezinárodní koalice nazývané ve zkratce P5+1<sup>46</sup>. Poté, co však Írán tento návrh v podstatě odmítl, začala RB OSN připravovat první oficiální rezoluci, která byla vydána v červenci 2006 pod číslem 1696.<sup>47</sup> Tato rezoluce zakazovala import a export materiálu a technologie související s obohacováním uranu, jeho zpracováváním nebo s vývojem nosičů jaderných zbraní.<sup>48</sup>

Zároveň však docházelo k rozporům mezi samotnými členy RB OSN – USA začaly okamžitě požadovat spuštění sankcí proti íránskému režimu, nicméně EU, Čína a Rusko tento krok odmítaly; dále panovaly rozpory mezi USA a EU ohledně ruské podpory íránské jaderné elektrárny v Búšheru. Shoda však v rámci RB OSN vzhledem k pokračující eskalaci konfliktu na přelomu let 2006 a 2007 panovala na dalším omezování íránského jaderného programu skrze rezoluce.<sup>49</sup> Rezoluce 1737 z prosince 2006 reagovala na pokračující vývoj íránského jaderného programu a na neschopnost Íránu naplnit požadavky MAAE, a spustila tedy sankce zakazující dovoz materiálu spojeného s jaderným výzkumem, zmrazila aktiva vybraných klíčových osob a společností a podnikla další kroky vedoucí k zvýšení kontroly.<sup>50</sup>

---

<sup>46</sup> Tato zkratka odkazuje na to, že 5 členů vyjednávacího týmu (USA, Rusko, Čína, Francie a Velká Británie) je stálými členy Rady bezpečnosti OSN a doplňuje je Německo. Celou skupinu pak ještě doplňuje zástupce EU jako takové, tj. tehdejší Vysoký představitel pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku Javier Solana, který se postupem času stal v podstatě hlavním vyjednávačem za celou skupinu. Skupina proto někdy bývá také označována jako EU-3+3 nebo E3/EU+3 apod.

<sup>47</sup> Pierre-Emmanuel Dupont, „The EU – Iran Dialogue in the Context of the Nuclear Crisis“, *The Review of International Affairs* 60, č. 1135 (2009): 25.; Tom Sauer, „Struggling on the World Scene: An Over-ambitious EU versus a Committed Iran“, *European Security* 17, č. 2–3 (2008): 277–278.

<sup>48</sup> Rezoluce 1696 (31. 7. 2006), Rada bezpečnosti Organizace spojených národů, staženo 12. 2. 2019, [https://www.undocs.org/en/S/RES/1696%20\(2006\)](https://www.undocs.org/en/S/RES/1696%20(2006)).

<sup>49</sup> Dupont, „The EU – Iran Dialogue“, 25–26.; Sauer, „Struggling on the World Scene“, 279–281.

<sup>50</sup> Rezoluce 1737 (27. 12. 2006), Rada bezpečnosti Organizace spojených národů, staženo 13. 2. 2019, [http://www.un.org/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=S/RES/1737\(2006\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1737(2006)).

V březnu 2007 následovala také rezoluce 1747, která rozšířila zmrazování aktiv íránských cílů a doplnila také zbrojní embargo.<sup>51</sup>

Situace na mezinárodní scéně nadále eskalovala až do výhrůžek válkou ze strany zástupců americké administrativy. Poté však došlo k náhlé změně a rozhovory pokračovaly, jak v rámci celé koalice, tak bilaterálně mezi zástupci USA a Íránu. V průběhu roku 2007 proběhla celá řada rozhovorů, všechny však skončily bez zásadního posunu. Ke změně došlo až v roce 2008 na základě poměrně pozitivních závěrů MAAE ohledně spolupráce ze strany Íránu. EU dokonce začala přemýšlet o nabídnutí nové dohody íránským představitelům. Tlak ze strany mezinárodní komunity však i přes pozitivní vývoj pokračoval a v březnu 2008 byla v RB OSN přijata rezoluce 1803<sup>52</sup>, která nadále rozšířila omezování činností spojených s jaderným výzkumem. V červnu 2008 přišla nová nabídka dohody ze strany P5+1, která sice z velké části vycházela z návrhu z roku 2006, nabízela však další pobídky. Byla zde dokonce snaha o další postup skrze bilaterální jednání mezi USA a Íránem, ta však poměrně rychle zkrachovala kvůli neústupnosti obou stran. V létě 2008 navíc prezident Ahmadínežád oznámil další rozšiřování íránských jaderných zařízení.<sup>53</sup>

K dalšímu posunu došlo v roce 2009, kdy došlo ze strany nové americké administrativy prezidenta Obamy k přehodnocení postoje k Íránu. USA se zavázaly se plně zapojit do jednání ve formátu P5+1. EU a USA Íránu společně nabídly pomoc v průběhu jednání v Ženevě. Tentokrát měl plán dva kroky – v první fázi měl Írán dostat velice potřebné palivo pro výzkumný reaktor, za to měl Írán převézt 80 % svého obohaceného uranu do zahraničí, kde měl být přepracován na palivové tyče; druhým krokem mělo být zahájení rozhovorů ohledně íránského jaderného programu jako celku. Tato nabídka byla v Teheránu původně přijata poměrně kladně, ale v důsledku tlaku zejména z konzervativní části politického spektra byla nakonec odmítnuta. V následujících měsících se situace nadále komplikovala – Mahmúd Ahmadínežád byl znovu zvolen prezidentem, došlo k odhalení nového skrytého jaderného zařízení na vojenské základně ve Fordo a ze strany USA došlo k přípravě dalšího kola sankcí vůči íránskému režimu. K úplnému ukončení jednání o dohodě navržené v Ženevě pak došlo v únoru 2010, kdy prezident Ahmadínežád oznámil, že Írán dokončil výrobu první dávky na 20 % obohaceného uranu. Dále došlo ještě ke snaze

---

<sup>51</sup> Rezoluce 1747 (24. 3. 2007), Rada bezpečnosti Organizace spojených národů, staženo 13. 2. 2019, [https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc\\_res1747-2007.pdf](https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1747-2007.pdf).

<sup>52</sup> Rezoluce 1803 (3. 3. 2008), Rada bezpečnosti Organizace spojených národů, staženo 13. 2. 2019, <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1803>.

<sup>53</sup> Dupont, „The EU – Iran Dialogue“, 27–32.; Sauer, „Struggling on the World Scene“, 280–282.

o zprostředkování dohody ze strany brazilsko-turecké koalice, překvapivá spolupráce iránského režimu byla v tento moment ze strany EU i USA vnímána jako snaha „narušit jednotu RB OSN nutnou pro prosazení obnovených sankcí“.<sup>54</sup> Jak USA, tak EU navíc v průběhu roku 2010 uvalily na Írán další samostatné sankce, přestože EU do roku 2010 považovala sankce za příliš tvrdý krok, který by navíc mohl ohrozit její vlastní ekonomické a diplomatické zájmy.<sup>55</sup> Jednání se tedy v tento moment dostala do patové situace, která pokračovala i v průběhu roku 2011. V červnu 2011 navíc RB OSN uvalila na Írán rozšířené sankce skrze rezoluci 1929<sup>56</sup>.

Další přitvrzení postupu vůči Íránu ze strany EU pokračovalo také v roce 2012 – v lednu tohoto roku došlo k uvalení embarga na dovoz iránské ropy do členských států Unie<sup>57</sup>, což byl vzhledem k postoji evropských států v předcházejících měsících celkem překvapivý krok. EU tímto krokem zároveň vyslyšela žádost ze strany USA, které již nějakou dobu požadovaly nové kroky vůči exportu iránské ropy.<sup>58</sup>

## 2.2 Cesta k *Joint Comprehensive Plan of Action*

Až v průběhu roku 2012 došlo k několika jednáním mezi Íránem a P5+1. K jednáním docházelo jednak na politické, ale také na technické úrovni. Schůzky mezi představiteli iránského režimu a zástupci mezinárodní koalice probíhaly i přesto, že v průběhu celého roku 2012 Írán dále rozšiřoval kapacity svých jaderných zařízení.

Pokrok v jednáních v roce 2013 umožnily dva zásadní faktory – počátek zákulisních jednání mezi USA a Íránem přibližně od roku 2009 a změna na iránském prezidentském postu po volbách v roce 2013. Íránským prezidentem se nově stal reformně naladěný Hassan Rúhání, který se v předcházejících letech výrazně podílel na vyjednáváních o iránském jaderném programu. Rúhání prohlásil, že Írán nemá v plánu ukončit svůj jaderný program, nicméně nabídl jeho větší transparentnost. Zároveň také hned tři dny po svém uvedení do úřadu vyzval P5+1 k pokračování v jednání o iránském jaderném programu. V rámci „oteplení“ vztahů Íránu s mezinárodní komunitou došlo po sérii schůzek k návrhu dohody

---

<sup>54</sup> Kaussler, „From Engagement to Containment“, 64–66.; Posch, „Iran and the European Union“, 5.

<sup>55</sup> Aniseh Bassiri Tabrizi a Ruth Hanau Santini, „EU Sanctions against Iran: new wine in old bottles?“, *ISPI Analysis*, č. 97 (2012): 2, [https://www.ispionline.it/it/documents/Analysis\\_97\\_2012.pdf](https://www.ispionline.it/it/documents/Analysis_97_2012.pdf).

<sup>56</sup> Rezoluce 1929 (9. 6. 2010), Rada bezpečnosti Organizace spojených národů, staženo 13. 2. 2019, [https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc\\_res1929-2010.pdf](https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1929-2010.pdf).

<sup>57</sup> Návrh závěrů Rady o Íránu pro Radu EU, Brusel, 23. 1. 2012, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5617-2012-INIT/cs/pdf>.

<sup>58</sup> Tabrizi a Santini, „EU Sanctions against Iran“, 2.

z íránské strany, a v září 2013 dokonce proběhl telefonický rozhovor mezi americkým prezidentem Obamou a íránským prezidentem Rúháním, tedy první oficiální komunikace mezi USA a Íránem na takto vysoké úrovni od roku 1979. Následná jednání mezi P5+1 a Íránem vyústila v listopadu 2013 v prozatímní dohodu *Joint Plan of Action* (JPA), ve které se Írán zavázal zastavit nejcitlivější oblasti svého jaderného programu a povolit rozsáhlejší inspekce ze strany OSN. Výměnou za to došlo ke zrušení malé části sankcí. Dohoda byla následně implementována v lednu 2014 po splnění všech předpokladů ze strany Íránu, EU a USA zároveň potvrdily, že podnikly kroky nezbytné ke zrušení sankcí stanovených v JPA.<sup>59</sup>

Prozatímní dohoda otevřela cestu k pokračování vzájemných rozhovorů s cílem dosáhnout nějaké obsáhlejší dohody. Jednání a postupné vytváření nové dohody probíhala v průběhu let 2014 a 2015. V průběhu jednání také došlo ke zmírnění rétoriky na obou stranách – například zástupce tehdejšího amerického ministra zahraničí Antony Blinken ve svém svědectví před senátní zahraničněpolitickou komisí prohlásil: „Odhadujeme, že máme značnou šanci dosáhnout dohody, která bude v nejlepším zájmu americké bezpečnosti a bezpečnosti našich spojenců.“<sup>60</sup> K oznámení dosažení shody na podobě nové dohody došlo 14. července 2015. V nové dohodě, tzv. *Joint Comprehensive Plan of Action* (JCPOA) se Írán obecně zavázal omezit svůj jaderný program a být do budoucna více transparentní.<sup>61</sup> RB OSN následně v červenci 2015 schválila rezoluci 2231, která novou dohodu podpořila a zrušila všechny předchozí rezoluce omezující Írán za předpokladu, že íránský režim bude dodržovat podmínky stanovené dohodou.<sup>62</sup>

Dohoda byla formálně přijata po uběhnutí 90denní lhůty od jejího podpoření rezolucí RB OSN, tj. v říjnu 2015. Jak Írán, tak P5+1 tedy musí začít podnikat kroky, ke kterým se v dohodě zavázaly, aby bylo možné dohodu plně implementovat. Když MAAE v lednu

---

<sup>59</sup> Posch, „Iran and the European Union“, 5.; „Timeline of Nuclear Diplomacy with Iran“, Arms Control Association, staženo 13. 2. 2019, <https://www.armscontrol.org/factsheet/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>.

<sup>60</sup> „Full Committee Hearing Iran Nuclear Negotiations: Status of Talks and the Role of Congress“, United States Senate Committee on Foreign Relations, staženo 13. 2. 2019, <https://www.foreign.senate.gov/hearings/iran-nuclear-negotiations-status-of-talks-and-the-role-of-congress>.

<sup>61</sup> Posch, „Iran and the European Union“, 5.; „Timeline of Nuclear Diplomacy with Iran“, Arms Control Association, staženo 13. 2. 2019, <https://www.armscontrol.org/factsheet/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>.

<sup>62</sup> Rezoluce 2231 (20. 7. 2015), Rada bezpečnosti Organizace spojených národů, staženo 13. 2. 2019 <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2231>.

2016 potvrdila, že Írán dohodu dodržuje, JCPOA byla oficiálně implementována, a došlo tedy ke zrušení sankcí souvisejících s íránským jaderným programem ze strany OSN, EU i USA. Některá další restriktivní opatření jak ze strany USA, tak EU však zůstala nadále v platnosti (jednalo se zejména o sankce týkající se íránského programu balistických střel a porušování lidských práv).<sup>63</sup>

### 2.3 Íránská jaderná dohoda: Co bude dál?

Íránská jaderná dohoda, jak bývá JCPOA často označována, se však v následujících měsících neobešla bez komplikací. Kontroverzi vyvolaly Íránem opakovaně prováděné testy raket středního doletu a proti dohodě se také zvedla hlasitá opozice, například tehdejší americký prezidentský kandidát Donald Trump prohlásil, že „prioritou číslo jedna je demontáž katastrofální dohody s Íránem“<sup>64</sup>. Čtvrtletní zprávy MAAE však nadále potvrzovaly, že Írán dodržuje podmínky stanovené JCPOA. Na podzim roku 2016 pak došlo k několika schůzkám mezi P5+1 a Íránem, během kterých íránské představitelé vznesli obavu nad pomalým postupem rušení sankcí, zejména ze strany USA.

Zvolení Donalda Trumpa americkým prezidentem vztahy s Íránem značně zkomplikovalo, Trump již v průběhu své kampaně označoval JCPOA za nejhorší smlouvu, kterou kdy USA vyjednaly a zároveň ohlásil svůj záměr znovu otevřít jednání. Tento krok byl veřejně odsouzen nejen ze strany Íránu, ale také ze strany EU, která prostřednictvím tehdejší Vysoké představitelky Unie pro zahraniční a bezpečnostní politiku Federicy Mogheriniové dohodu označila za klíčovou pro evropskou bezpečnost s ohledem na její geografickou blízkost s Íránem.<sup>65</sup>

Zajímavé je také sledovat interní rozdělení uvnitř Trumpovy administrativy, prezident na jedné straně opakovaně veřejně odsuzoval íránskou jadernou dohodu, jiní vysoce

---

<sup>63</sup> Posch, „Iran and the European Union“, 5.; „The Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) at a Glance“, Arms Control Association, staženo 13. 2. 2019, <https://www.armscontrol.org/factsheet/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>.; „EU restrictive measures against Iran“, Evropská rada, staženo 30. 4. 2019, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/iran/>.

<sup>64</sup> „Read Donald Trump’s Speech to AIPAC“, Time, staženo 13. 2. 2019, <http://time.com/4267058/donald-trump-aipac-speech-transcript/>.

<sup>65</sup> „Remarks by High Representative Mogherini at the press roundtable during the visit to the United States of America“, European External Action, staženo 13. 2. 2019, [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/20408/remarks-high-representative-mogherini-press-roundtable-during-visit-united-states-america\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/20408/remarks-high-representative-mogherini-press-roundtable-during-visit-united-states-america_en).; „Timeline of Nuclear Diplomacy with Iran“, Arms Control Association, staženo 13. 2. 2019, <https://www.armscontrol.org/factsheet/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>.

postavení představitelů jeho administrativy ji ale v podstatě obhajovali – například ministr obrany generál James Mattis v Kongresu v lednu 2017 prohlásil, že přestože věří, že JCPOA není dokonalá, USA daly své slovo a měly by jej tedy dodržet a dále spolupracovat se svými spojenci.<sup>66</sup> Navzdory odporu prezidenta Trumpa k JCPOA došlo v květnu 2017 k prodloužení přerušování sankcí vůči Íránu. Jediné, co nadále vzbuzovalo odpor nejen na straně USA, ale i dalších signatářů dohody, byly pokračující raketové testy na íránském území.<sup>67</sup>

V květnu 2017 se v Íránu konaly prezidentské volby, ve kterých stávající prezident Hassan Rúhání svůj mandát obhájil.<sup>68</sup> Mogheriniová Rúhánímu v průběhu gratulace ke znovuzvolení potvrdila, že EU zůstává navzdory vývoji v USA zavázaná dohodu dodržovat. USA naopak pokračovaly v nejrůznějších krocích s cílem podkopat důvěru v íránský režim – prezident Trump odrazil od obchodování s Íránem, USA uvalily další sankce nespádající do podmínek JCPOA. V červenci 2017, kdy měl prezident Trump na základě podmínek americké legislativy související s JCPOA opět potvrdit, že Írán dodržuje domluvené podmínky, došlo ke zpoždění tohoto oznámení. Prezident Trump nakonec pokračování dohody potvrdil, nicméně zároveň oznámil další kolo sankcí nesouvisejících s íránským jaderným programem. A přestože jednání P5+1 s Íránem potvrdilo, že k porušení dohody nedošlo, Trump pak v říjnu oznámil, že v rámci nové strategie vůči Íránu již nepotvrdí, že Írán dohodu dodržuje. Svůj krok odůvodnil tím, že Írán „nejedná v duchu dohody“<sup>69</sup> a že zrušení sankcí není odpovídající opatřením, které Írán doposud zavedl. Tímto krokem sice USA od dohody neodstoupily, nicméně vznikla 60denní lhůta pro Kongres, který mohl znovu zavést sankce vůči íránskému režimu.<sup>70</sup>

---

<sup>66</sup> „Confirmation Hearing – Mattis“, United States Senate Committee on Armed Services, staženo 13. 2. 2019, [https://www.armed-services.senate.gov/hearings/17-01-12-confirmation-hearing\\_-\\_mattis](https://www.armed-services.senate.gov/hearings/17-01-12-confirmation-hearing_-_mattis).

<sup>67</sup> „Timeline of Nuclear Diplomacy with Iran“, Arms Control Association, staženo 13. 2. 2019, <https://www.armscontrol.org/factsheet/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>.

<sup>68</sup> „Hassan Rouhani wins Iran's presidential election“, Al-Jazeera, staženo 15. 2. 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2017/05/iran-election-president-hassan-rouhani-takes-lead-170520042625946.html>.

<sup>69</sup> „Trump: Iran has not lived up to spirit of nuclear deal“, Al-Jazeera, staženo 30. 4. 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2017/10/trump-iran-lived-spirit-nuclear-deal-171006050839554.html>.

<sup>70</sup> „Timeline of Nuclear Diplomacy with Iran“, Arms Control Association, staženo 13. 2. 2019, <https://www.armscontrol.org/factsheet/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>.; „Trump says Iran violating nuclear agreement, threatens to pull out of deal“, Cable News Network, staženo 14. 2. 2019, <https://edition.cnn.com/2017/10/13/politics/iran-deal-decertify/index.html>.

Představitelé EU na Trumpův výrok okamžitě reagovali vyjádřením pokračující podpory pro íránskou jadernou dohodu, což bylo dále podpořeno tím, že součinnost Íránu od uvedení dohody v platnost potvrzovala ve svých čtvrtletních zprávách také MAAE. USA následně v lednu 2018 zrušení sankcí spojených s íránským jaderným programem opět prodloužily, prezident Trump nicméně oznámil, že to je naposledy pokud americký Kongres neschválí potřebné úpravy dohody.<sup>71</sup> Přestože v následujících měsících opět došlo k potvrzení dodržování dohody ze strany Íránu ve zprávě MAAE a představitelé EU nadále vyjadřovali své přesvědčení, že dohoda nesmí být jakkoliv změněna, prezident Trump v květnu 2018 oznámil, že USA od dohody odstupují. Íránský prezident Rúhání na toto oznámení ihned reagoval a vyjádřil pokračující podporu pro JCPOA a zároveň uvedl, že bude pokračovat v jednání s ostatními signatáři a snažit se o její pokračování i bez USA.<sup>72</sup>

Spojené státy na druhé straně začaly podnikat kroky proti íránskému režimu a představily svou novou strategii po americkém porušení JCPOA. USA prý začnou vyvíjet bezprecedentní finanční tlak na íránský režim a pracovat se svými spojenci na zadržování íránské agrese.<sup>73</sup> EU prostřednictvím Federicy Mogheriniové požádala USA, aby z nově uvalených sankcí, které mimo jiné zamezovaly zahraničním firmám obchodovat s Íránem, vyčlenily společnosti, které s Íránem legálně obchodují. Tento požadavek však byl ze strany USA zamítnut a skupina republikánských senátorů naopak vyzvala evropské státy, aby se řídily novými sankcemi.<sup>74</sup>

V následujících měsících docházelo k rozporům mezi představiteli EU a americkou administrativou a také ke zostřování rétoriky jak na straně USA, tak na straně Íránu – to vyvrcholilo zejména v projevech obou prezidentů před Valným shromážděním OSN září 2018. Prezident Trump například prohlásil, že „íránské představitelé šíří chaos, smrt

---

<sup>71</sup> „Statement by the President on the Iran Nuclear Deal“, The White House, staženo 15. 2. 2019, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-iran-nuclear-deal/>;

„Timeline of Nuclear Diplomacy with Iran“, Arms Control Association, staženo 13. 2. 2019, <https://www.armscontrol.org/factsheet/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>.

<sup>72</sup> „Timeline of Nuclear Diplomacy with Iran“, Arms Control Association, staženo 13. 2. 2019, <https://www.armscontrol.org/factsheet/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>.; „Iran nuclear deal: Trump pulls US out in break with Europe allies“, British Broadcasting Corporation, staženo 15. 2. 2019, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-44045957>.

<sup>73</sup> „After the Deal: A New Iran Strategy“, U.S. Department of State, staženo 15. 2. 2019, <https://www.state.gov/secretary/remarks/2018/05/282301.htm>.

<sup>74</sup> „Timeline of Nuclear Diplomacy with Iran“, Arms Control Association, staženo 13. 2. 2019, <https://www.armscontrol.org/factsheet/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>.

a destrukci“<sup>75</sup>, na což jeho íránský protějšek reagoval kritikou vůdců, kteří „získávají podporu veřejnosti skrze podněcování extrémního nacionalismu a rasismu a skrze xenofobní tendence připomínající nacistické praktiky“.<sup>76</sup> V opozici vůči krokům americké administrativy jak MAAE, tak OSN nadále potvrzují, že Írán jedná v rámci podmínek stanovených JCPOA.<sup>77</sup> RB OSN v prosinci 2018 přivítala, že Írán implementuje své závazky týkající se jeho jaderného programu i přes výzvy spojené s kroky USA, Rada však zároveň odsoudila případné porušení podmínek rezoluce 2231 týkajících se raketových testů.<sup>78</sup>

---

<sup>75</sup> „Trump at UN: Iran 'sowing chaos, death, destruction“ , British Broadcasting Corporation, staženo 15. 2. 2019, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-45644559>.

<sup>76</sup> „Rouhani condemns 'recklessness of some states for international values' – as it happened“, The Guardian, staženo 15. 2. 2019, <https://www.theguardian.com/world/live/2018/sep/25/trump-united-nations-latest-live-news-updates-un-general-assembly-north-korea-iran->.

<sup>77</sup> „Timeline of Nuclear Diplomacy with Iran“, Arms Control Association, staženo 13. 2. 2019, <https://www.armscontrol.org/factsheet/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>.

<sup>78</sup> „Sixth report of the Secretary-General on the implementation of Security Council resolution 2231 (2015)“, Rada bezpečnosti OSN, staženo 15. 2. 2019, <https://undocs.org/S/2018/1089>.

### 3 Proměny aktérství EU ve vztahu s Íránem v návaznosti na postoj USA

Jak již bylo řečeno výše, tato práce se snaží porovnat charakter a podobu aktérství Evropské unie ve dvou časových obdobích, a zejména pak zkoumat vliv zahraniční politiky USA na vystupování, respektive aktérství EU. Za tímto účelem tedy práce využívá kritéria stanovená Lynne Dryburghovou, která zde poslouží jako rámcové oblasti pro zkoumání přístupu EU a jejich představitelů. Tato část se tedy bude zabývat porovnáním některých charakteristických aspektů aktérství EU ve vztahu s Íránskou islámskou republikou a jejich závislostí na postoji americké administrativy. V rámci každého z kritérií tedy bude popsán jeho stav v obou časových obdobích a následně budou obě období porovnána.

#### 3.1 Artikulace aktérství Evropské unie ve vztahu k Íránu

Evropská unie sama sebe začala vnímat jako aktéra ve vztahu k Íránu již v průběhu 80. let, nicméně k první oficiální „artikulaci“ jejího aktérství došlo v závěrech z jednání Evropské rady v Edinburghu v roce 1992, ve kterých byl poprvé jasně definován přístup EU k Íránu a jeho režimu – EU uznala jeho důležitost v celém regionu a dala jasně najevo, že je v jejím zájmu vést s íránskými představiteli dialog, který by však zároveň měl reflektovat celou řadu problémů pojících se s íránským režimem.<sup>79</sup> Od počátku 90. let tedy můžeme mluvit o tom, že EU a její představitelé sami sebe považují za aktéra ve vztahu s Íránem. Role EU byla v této době do jisté míry usnadněna negativním postojem Spojených států amerických, které s Íránem přerušily veškeré oficiální kontakty v odpovědi na islámskou revoluci z roku 1979.<sup>80</sup> Po následujících skoro 15 let byla EU hlavním a v podstatě jediným zásadnějším světovým hráčem, který s Íránem vedl komplexní dialog zahrnující celou řadu témat, která se také postupem času měnila.

Pokud se tedy přesuneme do zkoumaného období a podíváme se na první dostupné závěry Rady ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy, které pocházejí hned ze 31. ledna 2006, můžeme jasně vidět, že EU se i v tomto období nadále považuje za aktéra ve vztahu k Íránu, který na základě usnesení dalších institucí íránský režim vyzývá k určitým krokům.<sup>81</sup> Rada EU se také v mnohých dokumentech vyjadřuje k postupu dalších institucí

---

<sup>79</sup> Pro více podrobností viz Závěry Evropské rady, Edinburgh, 11. a 12. prosince 1992, Část D: Vnější vztahy, články 15–17, staženo 23. 4. 2019, [https://www.consilium.europa.eu/media/20492/1992\\_december\\_-\\_edinburgh\\_eng.pdf](https://www.consilium.europa.eu/media/20492/1992_december_-_edinburgh_eng.pdf).

<sup>80</sup> Tom Sauer, „Struggling on the World Scene: An Over-ambitious EU versus a Committed Iran“, *European Security* 17, č. 2–3 (2008): 275.

<sup>81</sup> Závěry Rady EU ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy: Írán – závěry Rady, Brusel, 31. 1. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5850-2006-INIT/cs/pdf>.

zapojených do vyjednávání s Íránem, a to zejména RB OSN a MAAE, přičemž komentuje jejich závěry a usnesení a vyvozuje z nich případně nějaké dopady pro vlastní průběh vyjednávání s Íránem.<sup>82</sup> Potřeba komentovat vývoj týkající se íránského jaderného programu byla vidět například i v průběhu turecko-brazílské snahy o dohodu ohledně jaderného výzkumného reaktoru v letech 2009–2010.<sup>83</sup> Poměrně často se také jako jakási výhrůžka vyskytuje případné další zhoršení vztahů s EU<sup>84</sup>, nebo je pomyslnou odměnou za určité kroky ze strany Íránu naopak zlepšení vztahů s EU v různých oblastech<sup>85</sup>, což do jisté míry také ukazuje, že EU sama sebe vnímá jako aktéra a poskytovatele určitých výhod íránskému režimu. Z některých vyjádření je dokonce patrné, že EU sama sebe vnímala, a do značné míry oprávněně, jako hlavního aktéra ve vztahu s Íránem, což do jisté míry může vycházet také z dlouhodobého charakteru evropsko-íránského dialogu. Například v návrhu závěrů rady z června 2006 je zmiňován počátek jedné z prvních multilaterálních iniciativ, kde „Evropská rada vítá kontakt navázaný mezi vysokým představitelem za podpory zástupců Francie, Německa, Ruska a Spojeného království a íránskými orgány v Teheránu“<sup>86</sup>. Obdobně EU reagovala i na vytvoření prvního společného návrhu tří zmíněných evropských zemí s USA Ruskem a Čínou.<sup>87</sup> Na první pohled možná marginálním, ale také relativně zajímavým údajem, je četnost dokumentů, které se týkají Íránu v průběhu zmíněného časového období. I přes značně upřesněné podmínky pro vyhledávání provedeného pro účely této práce se v letech 2006–2016 objevuje 45 dokumentů (návrhů závěrů Rady, závěrů Rady apod.) zabývajících se íránským jaderným programem.

---

<sup>82</sup> Závěry Rady ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy týkající se Íránu, Brusel, 18. 10. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14149-2006-INIT/cs/pdf>; Návrh závěrů Rady o Íránu pro Radu ve složení pro vnější vztahy (Brusel, 5. 3. 2007), Brusel, 27. 2. 2007, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6836-2007-INIT/cs/pdf>.

<sup>83</sup> Závěry Evropské rady, Brusel, 17. 6. 2010, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13-2010-INIT/cs/pdf>.

<sup>84</sup> Návrh závěrů Rady týkajících se Íránu pro Radu ve složení pro vnější vztahy (Brusel, 27. 2. 2006), Brusel, 22. 2. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6674-2006-INIT/cs/pdf>.

<sup>85</sup> Závěry předsednictví Evropské rady, Příloha III: Prohlášení o Íránu, Brusel, 30. 10. 2009, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15265-2009-INIT/cs/pdf>.

<sup>86</sup> Návrh závěrů Evropské rady (15. – 16. 6. 2006), Příloha III: Návrh prohlášení o Íránu, Brusel, 9. 6. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10309-2006-INIT/cs/pdf>.

<sup>87</sup> Závěry Rady ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy – Závěry Rady o Íránu, Brusel, 17. 7. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11758-2006-INIT/cs/pdf>.

Události konce roku 2016 a roku 2017 byly pro vztah mezinárodní komunity s íránským režimem zásadní – Donald Trump ostře kritizoval jadernou dohodu s Íránem od samého začátku své prezidentské kampaně. Jak již bylo zmíněno výše, Trump dokonce prohlásil, že „prioritou číslo jedna je demontáž katastrofální dohody s Íránem“<sup>88</sup>. V kritice JCPOA dále pokračoval i po svém nástupu do funkce. Nicméně současná vysoká představitelka Unie pro zahraniční a bezpečnostní politiku Federica Mogheriniová dohodu nadále vehementně bránila a označila ji za „výsledek odvážných rozhodnutí, kolektivního odhodlání a tvrdé práce“<sup>89</sup> Evropská unie se během své obrany JCPOA opírala zaprvé o všeobecnou prospěšnost dohody pro všechny zúčastněné, zejména však o pravidelná prohlášení MAAE potvrzující dodržování dohody ze strany íránského režimu.<sup>90</sup> Mogheriniová opakovaně jasně vyjádřila podporu EU pro jadernou dohodu, během prohlášení po schůzce představitelů P5+1 a Íránu v září 2019 například prohlásila, že „jako Evropané zajistíme, že dohoda [JCPOA] zůstane v platnosti“<sup>91</sup>. Je tedy jasně vidět, že EU ústy svých představitelů nadále artikulovala své postavení ve vztahu s Íránem a postavila se do jisté míry do role „ochránce“ dohody s Íránem. V moment, kdy prezident Trump ohlásil úmysl od smlouvy odstoupit<sup>92</sup>, byly výroky EU potvrzeny například také společným prohlášením představitelů Velké Británie, Francie a Německa (tj. členských států EU přímo zapojených do vyjednávání s Íránem), kteří se postavili plně za zachování JCPOA v její současné podobě.<sup>93</sup> Mogheriniová se následně ujala iniciativy a na základě společného jednání evropských

---

<sup>88</sup> „Read Donald Trump’s Speech to AIPAC“, Time, staženo 13. 2. 2019, <http://time.com/4267058/donald-trump-aipac-speech-transcript/>.

<sup>89</sup> „The Iran nuclear deal is a success – and the whole world is safer for it“, The Guardian, staženo 24. 4. 2019, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/jan/17/iran-nuclear-deal>.

<sup>90</sup> „Remarks by High Representative/Vice-President Federica Mogherini following the Ministerial Meeting of the E3/EU + 3 and Iran“, European Union External Action, staženo 24. 4. 2019, [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/32546/remarks-high-representativevice-president-federica-mogherini-following-ministerial-meeting\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/32546/remarks-high-representativevice-president-federica-mogherini-following-ministerial-meeting_en).

<sup>91</sup> Ibid.

<sup>92</sup> „Statement by the President on the Iran Nuclear Deal“, The White House, staženo 20. 4. 2019, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-iran-nuclear-deal/>.

<sup>93</sup> „Declaration by the Heads of State and Government of France, Germany and the United Kingdom“, GOV.UK, staženo 24. 4. 2019, <https://www.gov.uk/government/news/declaration-by-the-heads-of-state-and-government-of-france-germany-and-the-united-kingdom>.; „500 French, British and German MPs write to their US counterparts to support the JCPOA“, staženo 24. 4. 2019, <https://europeanmpsforjcpoa.com>.

signatářů JCPOA a íránských představitelů prezentovala návrhy řešení pro zachování dohody i bez USA.<sup>94</sup>

Evropská unie artikulovala své aktérství vůči Íránu již v 90. letech, tedy ještě dlouhou dobu předtím, než se do interakce s íránským režimem zapojily USA a další aktéři mezinárodní komunity. Představitelé EU jasně deklarovali svůj postoj vůči Íránu a následně i jeho jadernému programu a v průběhu dalších let se pravidelně vyslovovali na témata s ním související – brali v potaz prohlášení a závěry dalších institucí a organizací zapojených do vyjednávání, komentovali je a vyvozovali z nich důsledky pro vlastní přístup. V průběhu deset let trvajících vyjednávání o JCPOA stála EU v čele mezinárodní koalice, koordinovala jednotlivé kroky a ve velké většině případů Íránu přednášela jednotlivé návrhy, a vystupovala tak jako zásadní aktér během jednání o jaderném programu země. Přelomem let 2016 a 2017 se v tomto ohledu nic nezměnilo – přestože USA začaly jasně oponovat stávající podobě jaderné dohody s Íránem, evropští představitelé ji nadále obhajovali jakožto všeobecně prospěšné řešení íránského jaderného programu a nadále jasně vyjadřovali odhodlání dohodu zachovat a případné další problematické body týkající se Íránu řešit „v jiných formátech, v rámci dalších fór“<sup>95</sup>. Ukazuje se tedy, že změna postoje na straně USA nijak neovlivnila sebevnímání EU jakožto aktéra vztahů mezi Íránem a mezinárodní komunitou, naopak v době po roce 2017 vyjádření některých představitelů EU ještě „zesílila“.

### **3.2 Konzistentní přístup a konkrétní politické kroky**

Základní a přetrvávající charakteristikou postoje EU vůči Íránu je snaha o zapojení země do mezinárodního systému a diplomatického jednání. Tento přístup byl utvářen již během 80. let a následně oficiálně definován v závěrech Evropské rady v Edinburghu v roce 1992, a od té doby zůstává nadále centrálním prvkem všech evropských politik vůči Íránu, i přes

---

<sup>94</sup> „Remarks by HR/VP Mogherini at the press conference following ministerial meetings of the EU/E3 and EU/E3 and Iran“, European Union External Action Service, staženo 24. 4. 2019, [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/44599/remarks-hrvp-mogherini-press-conference-following-ministerial-meetings-eue3-and-eue3-and-iran\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/44599/remarks-hrvp-mogherini-press-conference-following-ministerial-meetings-eue3-and-eue3-and-iran_en); „Remarks by High Representative/Vice-President Federica Mogherini at the press conference following the Foreign Affairs Council“, European Union External Action Service, staženo 24. 4. 2019, [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/48471/remarks-high-representativevice-president-federica-mogherini-press-conference-following\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/48471/remarks-high-representativevice-president-federica-mogherini-press-conference-following_en).

<sup>95</sup> „Remarks by High Representative/Vice-President Federica Mogherini following the Ministerial Meeting of the E3/EU + 3 and Iran“, European Union External Action, staženo 24. 4. 2019, [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/32546/remarks-high-representativevice-president-federica-mogherini-following-ministerial-meeting\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/32546/remarks-high-representativevice-president-federica-mogherini-following-ministerial-meeting_en).

proměňující se prostředí a adaptující se (a často zpřísňující se) konkrétní politické kroky.<sup>96</sup> Na základě zhoršení vzájemných vztahů někdy kolem roku 2002<sup>97</sup> byl následně definován tzv. „přístup ve dvou rovinách“ (tj. sankce spojené s diplomatickým jednáním)<sup>98</sup>. Oproti době obou „dialogů“ vedených v průběhu 90. let (tzv. kritický a komplexní dialog) se obsah vyjednávání s Íránem po roce 2003 zúžil zejména na íránský jaderný program, EU nicméně i nadále neustávala ve své snaze konfrontovat íránské představitele i v rámci celé řady dalších témat (např. lidská práva, trest smrti, podpora terorismu apod.), které byly v 90. letech součástí evropsko-íránské interakce.

Také po roce 2006 byla stále prezentována snaha najít diplomatické řešení íránského jaderného programu, které by zároveň bralo v potaz právo země „na využívání jaderné energie pro mírové účely v souladu s jeho závazky podle Smlouvy o nešíření jaderných zbraní“<sup>99</sup>. V celé řadě oficiálních závěrů Rady EU můžeme najít formulace jako „EU zůstává i nadále odhodlána k diplomatickému řešení íránské jaderné otázky“<sup>100</sup> či „Rada znovu potvrdila, že EU nadále podporuje diplomatické řešení“<sup>101</sup> a podobná vyjádření se objevují také v průběhu následujících let. EU i v momentě zhoršení vzájemných vztahů v souladu se svým přístupem z 90. let nadále vyjadřovala přesvědčení, že problémy s íránským jaderným programem „je stále ještě možné vyřešit jednáním“<sup>102</sup>. EU dávala konzistentně najevo svou náklonnost k „zapojení“ Íránu také v době, kdy se na základě zhoršení vzájemných vztahů poprvé uchýlila k prosazování sankcí vůči íránskému režimu.<sup>103</sup> Výše zmíněný „přístup ve dvou rovinách“ byl v evropských politikách týkajících se íránského jaderného programu přítomný až do momentu implementace JCPOA na začátku roku 2016,

---

<sup>96</sup> Dryburgh, „The EU as a Global Actor?“, 260.

<sup>97</sup> Posch, „Iran and the European Union“, 3.

<sup>98</sup> „Země Perského zálivu, Írán, Irák a Jemen“, Fakta a čísla o Evropské Unii (Evropský parlament), staženo 25. 4. 2019, <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/179/zeme-perskeho-zalivu-iran-irak-a-jemen>.

<sup>99</sup> Závěry Rady ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy (Brusel, 15. 5. 2006), Brusel, 16. 5. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9401-2006-INIT/cs/pdf>.

<sup>100</sup> Závěry Rady ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy, Brusel, 31. 1. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5850-2006-INIT/cs/pdf>.

<sup>101</sup> Návrh závěrů Rady týkajících se Íránu pro Radu ve složení pro vnější vztahy, Brusel 22. 2. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6674-2006-REV-1/cs/pdf>.

<sup>102</sup> Závěry Rady ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy, Brusel, 31. 1. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5850-2006-INIT/cs/pdf>.

<sup>103</sup> Dryburgh, „The EU as a Global Actor?“, 261–262.

kdy došlo dle podmínek dohody ke zrušení sankcí spojených s íránským jaderným programem<sup>104</sup>, a tudíž k ukončení platnosti jednoho z předpokladů tohoto přístupu. EU však i nadále prezentovala svůj úmysl s Íránem jednat a skrze toto jednání jej ovlivňovat a případně také podepsat další dohody, které by vztah Íránu a mezinárodní komunity normalizovaly.<sup>105</sup>

Důraz na zachování složitě dojednaného diplomatického řešení je jasně patrný i z vyjádření a postupu EU po roce 2017, kdy došlo k prvním větším útokům na JCPOA ze strany americké administrativy.<sup>106</sup> EU vyjadřovala JCPOA plnou podporu a argumentovala zejména tím, že Írán dohodu dodržuje (což jasně vyplývalo ze čtvrtletních zpráv MAAE) a uváděla, že vzhledem k povaze JCPOA, která není jen multilaterální smlouvou, ale ve své podstatě rezolucí RB OSN, je zachování platnosti dohody odpovědností OSN jako celku.<sup>107</sup> Jak již bylo uvedeno výše, v moment, kdy USA v květnu 2018 naplnily „výhrůžky“ prezidenta Trumpa a od JCPOA odstoupily, EU nadále podnikala kroky pro zachování dohody, a tudíž také pro zachování konzistentnosti ve svém důrazu na důležitost diplomatického řešení íránského jaderného programu.

Přístup EU byl tedy v průběhu sledovaného období „evidentně konzistentní, kritické hlasy by však mohly argumentovat, že nebyl konkrétní ve svých činech“<sup>108</sup> – zde je však třeba vzít v potaz „definici“ konkrétních politických kroků, jak byla uvedena v teoretických východiscích této práce. Pokud jsou tedy za „konkrétní politické kroky“ v diplomacii považovány i nejrůznější „komunikační prostředky“, pak EU jasně v průběhu celého jejího vztahu s Íránem konkrétní politické kroky podnikala. Od 90. let totiž docházelo k pravidelným vyjádřením a definicím konkrétních požadavků, které doplňovaly konkrétní

---

<sup>104</sup> Úmysl EU zrušit hospodářské a ekonomické sankce jasně vyjádřen v závěrech Rady EU, viz například Závěry Rady o dohodě o íránském jaderném programu, Brusel, 20. 7. 2015, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11084-2015-INIT/cs/pdf>.

<sup>105</sup> „Remarks by High Representative/Vice-President Federica Mogherini following the Ministerial Meeting of the E3/EU + 3 and Iran“, European Union External Action, staženo 24. 4. 2019, [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/32546/remarks-high-representativevice-president-federica-mogherini-following-ministerial-meeting\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/32546/remarks-high-representativevice-president-federica-mogherini-following-ministerial-meeting_en).

<sup>106</sup> „Trump says Iran violating nuclear agreement, threatens to pull out of deal“, Cable News Network, staženo 14. 2. 2019, <https://edition.cnn.com/2017/10/13/politics/iran-deal-decertify/index.html>.

<sup>107</sup> „Remarks by High Representative/Vice-President Federica Mogherini following the Ministerial Meeting of the E3/EU + 3 and Iran“, European Union External Action, staženo 24. 4. 2019, [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/32546/remarks-high-representativevice-president-federica-mogherini-following-ministerial-meeting\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/32546/remarks-high-representativevice-president-federica-mogherini-following-ministerial-meeting_en).

<sup>108</sup> Dryburgh, „The EU as a Global Actor?“, 261.

pobídky. Zprvu se jednalo zejména o tematiku lidských práv, ve kterých bylo „předsednictví často vyzýváno, aby vytvořilo tlak na íránské představitele a donutilo je k reakci na individuální případy“<sup>109</sup>. EU byla v tomto postupu naprosto konkrétní a vyžadovala určitý postup v jednotlivých případech, přičemž tento přístup byl používán i v následujících letech.<sup>110</sup>

Konkrétní kroky se však netýkaly pouze problematiky lidských práv, také v přístupu k íránskému jadernému programu EU definovala jasné požadavky – poprvé například po odhalení utajovaného jaderného programu v roce 2002, kdy EU Írán vyzvala, aby „podepsal, ratifikoval a plně implementoval relevantní mezinárodní nástroje“<sup>111</sup>. Po roce 2006 byly požadavky nadále specifikovány a EU požadovala obnovení „moratoria Íránem na všechny činnosti spojené s obohacováním a přepracováváním“<sup>112</sup>. Když Írán stále nedokázal plnit vznesené požadavky, uchýlila se v této době formovaná mezinárodní koalice k prosazení příslušných sankcí skrze RB OSN.<sup>113</sup> V následujících letech je za konkrétní kroky jednoznačně možné považovat schválení několika rezolucí v RB OSN, na kterém se EU skrze své členské státy nepřímou podílela a které ve svých závěrech pozitivně komentovala také Rada EU<sup>114</sup>. Konkrétní požadavky byly samozřejmě vzneseny i během série jednání a návrhů dohod vedoucích k uzavření a podepsání JCPOA v roce 2013 a v případě, že nebyly dané požadavky splněny, neváhala Rada EU přikročit k restriktivním krokům jako například k rozšíření seznamu „subjektů a osob podléhajících omezujícím

---

<sup>109</sup> Dryburgh, „The EU as a Global Actor?“, 261.

<sup>110</sup> Viz například Závěry Rady ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy – Závěry Rady o Íránu, Brusel, 20. 3. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7581-2006-INIT/cs/pdf>, nebo Závěry Rady ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy – Závěry Rady o Íránu, Lucemburk, 10. 4. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8229-2006-INIT/cs/pdf>.

<sup>111</sup> Dryburgh, „The EU as a Global Actor?“, 261.

<sup>112</sup> Návrh závěrů Rady týkajících se Íránu pro Radu ve složení pro vnější vztahy (Brusel, 27. 2. 2006), Brusel, 22. 2. 2006, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6674-2006-INIT/cs/pdf>.

<sup>113</sup> Závěry Rady ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy – Závěry Rady o Íránu, Brusel, 17. 7. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11758-2006-INIT/cs/pdf>.

<sup>114</sup> Viz například Závěry Rady ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy (Brusel 22. 1. 2007) Brusel, 23. 1. 2007, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5581-2007-INIT/cs/pdf>.

opatřením<sup>115</sup> nebo k jednomu z nejvýraznějších kroků – „uvalení embarga na dovoz ropy z Íránu do EU“<sup>116</sup>.

Po roce 2017 se konkrétní kroky EU opět vrací spíše do „komunikační“ úrovně – EU v reakci na kroky podnikané americkou administrativou vyzývala k zachování dohody a v moment, kdy USA od JCPOA v květnu 2018 odstoupily, skrze jednání z dalšími signatáři a pokračování spolupráce s íránskými představiteli se snažila dohodu o íránském jaderném programu udržet v platnosti. EU tedy konkrétními kroky potvrdila své odhodlání zachovat diplomatické řešení v platnosti a nadále se snažit problematické momenty řešit diplomatickou cestou bez použití restriktivních opatření tam, kde nejsou nezbytně třeba.

Evropská unie v průběhu svého vztahu s Íránem definovala velice konzistentní přístup, který se zakládal na upřednostňování diplomatické interakce a ovlivňování skrze ekonomické a diplomatické nástroje, jež byl po dlouhou dobu v přímé opozici s přístupem USA, které od íránské islámské revoluce v roce 1979 a událostí s ní spojených prosazovaly restriktivní přístup. Na druhou stranu nelze konzistentnost přístupu zaměňovat za jeho rigiditu, jelikož EU byla i v rámci své konzistentní snahy o konstruktivní přístup reagovat na proměny okolností a v moment zhoršení vzájemných vztahů podnikala konkrétní politické kroky snažící se skrze restriktivní opatření ovlivnit postoj íránského režimu. Po roce 2002 tedy byl v duchu snahy o interakci definován tzv. „přístup ve dvou rovinách“, který sice zachovával preferenci diplomatického řešení, nicméně neváhal využít restriktivních opatření v podobě nejrůznějších sankcí. EU skrze svou obhajobu JCPOA po útocích americké administrativy dala následně najevo odhodlání svůj konzistentní přístup udržet nadále i přestože se jeden z důležitých signatářů dohody rozhodl od ní odstoupit, což razantně proměnilo celou situaci. Z vyjádření představitelů EU je nicméně jasné, že Unie je i nadále připravena „zajistit, že dohoda zůstane v platnosti“<sup>117</sup>, a dává tedy skrze konkrétní politické kroky jasně najevo svou snahu vlastní konzistentní přístup zachovat.

---

<sup>115</sup> Závěry Rady EU o Íránu, Brusel, 1. 12. 2011, staženo 20. 4. 2019,

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-17984-2011-INIT/cs/pdf>.

<sup>116</sup> Návrh závěrů Rady o Íránu pro Radu EU, Brusel, 23. 1. 2012, staženo 20. 4. 2019,

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5617-2012-INIT/cs/pdf>.

<sup>117</sup> „Remarks by High Representative/Vice-President Federica Mogherini following the Ministerial Meeting of the E3/EU + 3 and Iran“, European Union External Action, staženo 24. 4. 2019,

[https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/32546/remarks-high-representativevice-president-federica-mogherini-following-ministerial-meeting\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/32546/remarks-high-representativevice-president-federica-mogherini-following-ministerial-meeting_en).

### 3.3 Diplomatický / administrativní aparát zapojený do vyjednávání

V průběhu doby, kdy se EU snažila udržovat dialog s Íránem, došlo také k proměně institucí a aktérů unie, kteří s Íránem v důsledku vyjednávali. V 90. letech se jednání s íránskými představiteli účastnilo zejména aktuální předsednictví, dále také tzv. *troika* (tj. zástupci tří po sobě jdoucích předsednictví Evropské rady<sup>118</sup>), případně představitelé Evropské komise a následně i Evropské rady.<sup>119</sup> V této době stále panovalo poměrně jasné rozdělení mezi tzv. vnějšími vztahy, které spadaly do pravomocí EK a společnou zahraniční a bezpečnostní politikou (SZBP) tvořící tzv. druhý (mezivládní) pilíř, kde si členské státy stále zachovávaly značnou míru suverenity. I proto bylo zásadní, aby postoje členských států a představitelů Unijních institucí byly vzájemně v souladu. Do jednání se po roce 1999 zapojil také nově ustavený Vysoký představitel Evropské unie pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku<sup>120</sup>, kterým se stal bývalý generální tajemník Severoatlantické aliance (NATO), Javier Solana. Asi nejzásadnější změnou pak bylo vytvoření skupiny E3, která začala s Íránem opět vyjednávat relativně „nezávisle“ na EU, na základě protestů dalších členských států se k nim následně přidal právě také vysoký představitel, a vznikla tedy skupina později označovaná jako EU-3.

Právě EU-3 se i v průběhu následujících let stala hlavní silou vyjednávající s Íránem o jeho jaderném režimu. V roce 2006 došlo vlastně jen k jejímu rozšíření o další státy (tj. USA, Rusko a Čínu), a vytvoření skupiny EU-3+3, případně P5+1, v jejímž čele stál vysoký představitel EU Javier Solana. Na straně EU v následujících letech přinesla zásadní změny zejména Lisabonská smlouva, jejímž cílem bylo „zajištění soudržnosti jednotlivých složek vnější politiky“<sup>121</sup> – na základě smlouvy došlo ke sloučení zahraniční aktivity EU pod hlavičku „vnější činnosti Unie“ a zejména k vytvoření tří nových institucí (tj. stálý předseda Evropské rady, vysoký představitel Unie pro zahraniční a bezpečnostní politiku a Evropská služba pro vnější činnost). Vše s cílem snížit napětí jak mezi jednotlivými pilíři, tak mezi institucemi a v neposlední řadě i mezi EU a členskými státy a zejména také s cílem „vyjasnění rolí jednotlivých aktérů na mezinárodní scéně“<sup>122</sup>. Lisabonská smlouva však

---

<sup>118</sup> Výraz *troika* byl po roce 2010 používán také jako souhrnné označení pro zástupce Evropské komise, Evropské centrální banky a Mezinárodního měnového fondu vyjednávající s Řeckem ohledně jeho finanční situace.

<sup>119</sup> Dryburgh, „The EU as a Global Actor?“, 262 a 265.

<sup>120</sup> Funkce vytvořena během změn Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU v Amsterodamské smlouvě.

<sup>121</sup> Kuchařová, „Teorie aktérství EU a Lisabonská smlouva“, 75.

<sup>122</sup> Weiss, „Vysoký představitel Evropské unie a Evropská služba pro vnější činnost“, 198.

nepřinesla změny „v otázce rozhodování o zahraniční politice nebo v jejím obsahu, ale v institucionální struktuře, která vnější politiku Evropské unie provádí“<sup>123</sup>. Z následujících let vplynulo, že přestože se „vnější zastoupení“ EU značně zpřehlednilo, ani Lisabonská smlouva neodstranila některé třetí plochy v zahraniční reprezentaci unie, a to zejména ve vztahu s členskými státy.

V průběhu vyjednávání s Íránem zůstalo ze strany Evropské unie i v průběhu následujících let vše ve více méně stejném stavu, a v mezinárodní koalici jednající s íránským režimem tak byla EU zastoupena v podstatě dvojnásobem. Jednak ji přímo zastupovala vysoká představitelka<sup>124</sup>, která byla do jisté míry tváří celé skupiny, za druhé pak zájmy EU „nepřímo“ zastupovaly i tři členské státy, jež do vyjednávání zapojily své představitele a diplomatické aparáty. Také po roce 2017 zůstala nejviditelnějším zástupcem zájmů EU právě vysoká představitelka, byť ve většině případů společně se zástupci Velké Británie, Francie a Německa, případně také Ruska a Číny, kteří svou podporu pro JCPOA ani po ostré kritice ze strany Donalda Trumpa nestáhli. Do jisté míry by se dalo říci, že se do „vyjednávání“ o něco více zapojily také samotné členské státy, když vyjádřily podporu zachování dohody, nicméně po většinu času stála v čele stále vysoká představitelka.

Z hlediska diplomatického aparátu zapojeného do vyjednávání s Íránem došlo v prvním zkoumaném období k výraznému zpřehlednění a zefektivnění fungování „diplomatického aparátu EU“, kdy se do čela vyjednávání postavil vysoký představitel pro SZBP a následně také obě vysoké představitelky pro zahraniční a bezpečnostní politiku. Post vysokého představitele zůstal v rámci jednání o íránském jaderném programu nadále asi nejviditelnějším, byť po jeho boku ve většině případů stáli také představitelé zmíněných tří členských států EU přímo zapojených do vztahu s Íránem. Přelomem let 2016–2017 se z hlediska diplomatického, případně administrativního aparátu zapojeného do vyjednávání s Íránem nic zásadního nezměnilo, v čele mezinárodní koalice stále stojí vysoká představitelka. Na obranu JCPOA ve stávající podobě se však možná o něco

---

<sup>123</sup> Weiss, „Vysoký představitel Evropské unie a Evropská služba pro vnější činnost“, 192.

<sup>124</sup> První vysokou představitelkou Unie pro zahraniční a bezpečnostní politiku se stala v roce 2009 bývalá eurokomisařka pro obchod, Catherine Asthonorová, od roku 2014 je pak vysokou představitelkou bývalá italská ministryně zahraničí, Federica Mogheriniová.

výrazněji postavily také domácí diplomatické aparáty členských států, včetně jejich nejvyšších představitelů.<sup>125</sup>

### 3.4 Zdroje a politické nástroje uplatněné během vyjednávání

Evropská politika vůči Íránu v 90. letech vycházela z jasného odmítnutí jakýchkoliv sankcí, které tehdy propagovaly zejména USA. Naopak se EU snažila Írán pomocí posilování vztahů a ekonomických vazeb motivovat, aby více spolupracoval s mezinárodní komunitou. Na počátku vztahů sice ekonomické pobídky ve vzájemném dialogu nijak zásadně nefigurovaly, nicméně v průběhu tzv. komplexního dialogu došlo k jasným nabídkám na rozšířenou ekonomickou spolupráci, a oblast obchodu a investic se stala prominentní oblastí vzájemných vztahů. Evropská unie se dokonce v roce 1995 stala největším obchodním partnerem Íránu, což posílilo její pozici ve vyjednávání. Tento posun byl pak ztělesněn kolem roku 2001 během rozhovorů o Dohodě o obchodu a spolupráci (*Trade and Cooperation Agreement, TCA*), která měla Írán ještě více ekonomicky a politicky připoutat k Evropě.<sup>126</sup>

Ekonomické nástroje EU využívala jako jednu z hlavních sil vytvářející tlak na íránský režim a nutící jej spolupracovat, případně se podřídit evropským požadavkům. Již samotnou ekonomickou výkonnost EU je v tomto směru možné vnímat jako pozitivní „ekonomický nástroj“. EU měla ve vztahu k Íránu však k dispozici také celou řadu negativních ekonomických nástrojů – například výše zmíněná TCA, která byla ze začátku spíše pozitivním ekonomickým nástrojem, se postupně proměnila v nástroj negativní, jelikož rozhovory o jejím dojednání byly přerušeny jako odpověď na „negativní“ vývoj íránského jaderného programu.<sup>127</sup> Kromě vlastních ekonomických nástrojů měla EU „k dispozici“ také ekonomické nástroje skrze RB OSN, jejímiž členy jsou některé její členské státy. V průběhu vyjednávání tak bylo v RB OSN prosazeno několik rezolucí uvalující ekonomické sankce na íránský režim a jeho aktivity spojené nejen s jaderným programem země.<sup>128</sup> Dalším výrazným ekonomickým nástrojem se v roce 2012 stalo již zmíněné embargo na dovoz íránské ropy do zemí EU, které bylo přijato ve snaze o zvyšování tlaku na íránský režim

---

<sup>125</sup> Viz například výše zmíněná vyjádření nejvyšších představitelů a členů parlamentu Velké Británie, Francie a Německa.

<sup>126</sup> Kaussler, „From Engagement to Containment“, 56.; Bergenäs, „The European Union’s Evolving Engagement with Iran“, 501–502.

<sup>127</sup> Bergenäs, „The European Union’s Evolving Engagement with Iran“, 502.

<sup>128</sup> Podpora EU pro rezoluce RB OSN v letech 2006–2007 viz například Závěry Rady ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy (Brusel 22. 1. 2007) Brusel, 23. 1. 2007, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5581-2007-INIT/cs/pdf>.

v souvislosti s negativním průběhem vyjednávání. Evropské sankce šly v tomto směru ještě „dále než rezoluce OSN“<sup>129</sup>. Případné zrušení ekonomických sankcí moment uzavření dohody v následujících letech posloužilo vlastně také jako určitá pobídka motivující Írán k pokračování v jednání, jelikož sankce značně zasáhly finanční možnosti íránského režimu, a vidina uvolnění tvrdých podmínek tak musela mít značný vliv. Ekonomické sankce týkající se íránského jaderného programu byly tedy ze strany všech signatářů JCPOA zrušeny v moment, kdy došlo k implementaci dohody v roce 2016. V platnosti však zůstaly některé sankce týkající se porušování lidských práv nebo testů balistických raket. Negativní ekonomická opatření tedy byla ve spojitosti s íránským režimem využívána i nadále, nicméně ne v takové míře a sankce nebyly namířeny proti jadernému programu. Je možné se domnívat, že také lepší ekonomická situace a volnější mezinárodní obchod mohou být jedním z důvodů, proč je Írán i přes proměnu některých základních předpokladů stále nakloněn diplomatickému řešení.

Kromě ekonomických nástrojů však „zdroje a politické nástroje“ dle Brethertonové a Voglera obsahují také nástroje diplomatické. Jak již poměrně jasně vyplývá z hodnocení dalších kritérií, EU v průběhu vyjednávání s Íránem využila širokou škálu nejrůznějších diplomatických nástrojů – deklarace podporující či naopak odsuzující určitý vývoj, práce s osobními setkáními představitelů EU s těmi íránskými, případně třeba zákazy cestování do EU pro jedince spojené s íránským jaderným programem apod.<sup>130</sup> Diplomatické nástroje EU využívala již od 90. let a v jejich užívání nepřestala v podstatě až do konce sledovaného období – například pokračující schůzky a jednání s íránskými představiteli i po odstoupení USA od JCPOA jsou toho jasným důkazem.

Evropská unie ve vztahu k Íránu využívala celou řadu zdrojů a politických nástrojů – v prvních letech vzájemného vztahu se jednalo zejména o nástroje diplomatické, nicméně později se přidaly i nástroje ekonomické. EU využívala zejména pozitivní ekonomické nástroje a různé pobídky, aby íránský režim „motivovala“ ke spolupráci, nicméně neváhala využít i negativní ekonomické nástroje v moment nespolupráce ze strany Íránu a tato restriktivní opatření šla v mnohé ještě „dále“ než restriktivní opatření přijatá mezinárodní komunitou v OSN. Nutnost užití restriktivních opatření pak ustala v moment podepsání vzájemné dohody o íránském jaderném programu, není tedy možné sledovat vývoj využití ekonomických nástrojů ve druhém sledovaném období. Nicméně z hlediska diplomatických

---

<sup>129</sup> Posch, „Iran and the European Union“, 6.

<sup>130</sup> Dryburgh, „The EU as a Global Actor?“, 264.

nástrojů k žádné změně po roce 2017 nedošlo – EU se stále vyjadřuje k íránskému jadernému programu a JCPOA, setkává se s íránskými představiteli a dalšími subjekty zapojenými do vyjednávání, a využívá tak zdroje úměrně ke stávající situaci.

### 3.5 Vnější vnímání aktérství Evropské unie ve vztahu k Íránu

V průběhu 90. let jednoznačně došlo k uznání aktérství EU ve vztahu k Íránu ze strany íránskému režimu už jen proto, že i přes poměrně pravidelné neúspěchy vzájemných jednání dialog mezi EU a Íránem v podstatě neustal a íránští představitelé se s těmi evropskými nepřestali pravidelně setkávat. Z hlediska členských států došlo k uznání vedoucí role EU také již v 90. letech skrze snahu o koordinaci zahraničních politik jednotlivých zemí v rámci Společné zahraniční a bezpečnostní politiky ustavené Maastrichtskou smlouvou. Ta byla následně posílena Amsterodamskou smlouvou, která vytvořila také výše zmíněný post vysokého představitele. Shoda na podobě tzv. kritického dialogu tedy „ukazovala, že členské státy roli EU v přístupu k Íránu přijaly“<sup>131</sup>. Mohlo by se zdát, že když pak v roce 2003 došlo k „samostatnému“ zapojení Velké Británie, Francie a Německa, byla pozice EU ve vztahu k Íránu oslabena. Nicméně přestože zmíněné tři státy jednaly do jisté míry nezávisle na EU, stále operovaly s pobídkami, které mohla poskytnout pouze Unie jako celek (např. již zmíněná TCA). Navíc se tváří celého vyjednávacího týmu následně stal právě Solana, což společně s úspěchy nového formátu vedlo k uznání EU-3 ze strany ostatních členských států. Zásadním se stalo uznání role EU-3 během jaderných vyjednávání i ze strany íránských představitelů.<sup>132</sup>

Přibližně v letech 2003–2006 došlo k uznání formátu a postavení EU ve vztahu s Íránem také ze strany „mezinárodní komunity“, respektive ze strany dalších důležitých hráčů globální politiky. Uznání ze strany USA, Ruska a Číny pak můžeme jasně potvrdit v moment, kdy se v roce 2006 po boku EU plně zapojily do vyjednávání o íránském jaderném programu, a vlastně tak přistoupily na dlouhodobě prosazovaný přístup EU o diplomatickém urovnání celé záležitosti. V oficiálních dokumentech je následující postup často představován tak, že vysoký představitel předkládá Íránu nabídku na základě dohody s dalšími zapojenými státy, čímž se jasně ukazuje vedoucí role EU ve vyjednávání.<sup>133</sup> Vedoucí role EU byla následně ještě zdůrazněna jejím postavením

<sup>131</sup> Dryburgh, „The EU as a Global Actor?“, 265.

<sup>132</sup> Ibid., 265–266.

<sup>133</sup> Návrh závěrů Evropské rady (Brusel, 15. a 16. 6. 2006), Brusel, 9. 6. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10309-2006-INIT/cs/pdf>, nebo Závěry rady EU

během jednání o samotné JCPOA, kdy návrhy a nabídky celé mezinárodní koalice Íránu předkládala vysoká představitelka EU. Navíc většinu schůzek mezi Íránem a zástupci P5+1 vedla a v některých případech jednala s představiteli íránského režimu i samostatně, podobně jako to v předešlém období dělal Solana. Na jednu stranu v průběhu jednání vystupovala vysoká představitelka často jako vedoucí postava, na druhou stranu je třeba vzít v potaz například vyjádření prezidenta Obamy v době dokončování jednání o JCPOA, který dohodu označil za úspěch americké diplomacie (byť je v jeho prohlášení jasně uvedeno, že tohoto úspěchu bylo dosaženo „společně s našimi mezinárodními partnery“<sup>134</sup>). To s největší pravděpodobností neznámá, že by Obama neuznával aktérství EU ve vztahu k Íránu, z „tónu“ několika jeho vyjádření<sup>135</sup> je však patrné, že kladl důraz zejména na iniciativu americké diplomacie.

Donald Trump skrze svou kritiku JCPOA poměrně jasně zpochybnil přístup a do jisté míry i postavení EU, z jejíchž dlouhodobých principů zmíněná dohoda nepochybně z velké části vycházela. Trump prohlásil, že je třeba znovu vyjednat podmínky stávající dohody<sup>136</sup> a pokud by tento postup nebyl možný, vyjednat dohodu novou a na Írán znovu vytvořit komplexní mezinárodní tlak, aby na případné nové podmínky přistoupil.<sup>137</sup> Na druhou stranu íránské představitelé dali jasně najevo své odhodlání dohodu zachovat ve stávající podobě<sup>138</sup>, a to i přesto, že Trump nešetřil nevybíravými komentáři vůči Íránu, a navíc začal podnikat kroky jak proti dohodě, tak proti Íránu jako takovému. Íránské představitelé se s EU a dalšími

---

o Íránu, Brusel, 14. 11. 2011, staženo 20. 4. 2019,

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16868-2011-INIT/cs/pdf>.

<sup>134</sup> „Statement by the President on Iran“, 14. 7. 2015, The White House (President Barack Obama), staženo 26. 4. 2019, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/07/14/statement-president-iran>.

<sup>135</sup> Viz například „Statement By The President On First Step Agreement On Iran's Nuclear Program“, 23. 11. 2013, The White House (President Barack Obama), staženo 26. 4. 2019, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/11/23/statement-president-first-step-agreement-irans-nuclear-program>.

<sup>136</sup> „What Is the Iran Nuclear Deal? And Why Does Trump Hate It?“, The New York Times, staženo 29. 4. 2019, <https://www.nytimes.com/2017/10/05/world/middleeast/iran-nuclear-deal.html>.

<sup>137</sup> „Trump says Iran violating nuclear agreement, threatens to pull out of deal“, Cable News Network, staženo 14. 2. 2019, <https://edition.cnn.com/2017/10/13/politics/iran-deal-decertify/index.html>.

<sup>138</sup> „Iran nuclear deal: Trump pulls US out in break with Europe allies“, British Broadcasting Corporation, staženo 15. 2. 2019, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-44045957>.

signatáři i nadále scházeli<sup>139</sup>, aby společně došli k řešení nastalé situace. Iniciativu EU pro zachování dohody ve stávající podobě tak veřejně podpořily nejen členské státy a Írán, ale třeba i Rusko jakožto další signatář dohody, jež označilo Trumpovo rozhodnutí za „hluboké zklamání“<sup>140</sup>.

V průběhu zkoumání vnějšího vnímání aktérství EU je nutné se zaměřit na tři aspekty – vnímání ze strany vlastních členských států, ze strany Íránu jakožto protistrany ve vyjednávání a v neposlední řadě také ze strany dalších světových hráčů. EU se jako aktér ve vztahu k Íránu v očích vlastních členských států etablovala již v průběhu 90. let a podobně tomu bylo také v případě Íránu. Z hlediska širšího mezinárodního vnímání pak došlo k potvrzení její role v moment, kdy se i další státy zapojily do interakce s Íránem na základě přístupu definovaného EU. V průběhu celého jednání vedoucího k vytvoření JCPOA tedy byla EU jednoznačně vnímána jako aktér vztahu s Íránem, v určitých ohledech i jako aktér hlavní. I po nástupu Donalda Trumpa do prezidentského úřadu íránští představitelé nadále uznávali roli EU v rámci jejich dialogu s mezinárodní komunitou a stejně tomu bylo i ze strany členských států EU a dalších států zapojených do vyjednávání. Samotný Trump však skrze svou kritiku JCPOA a celkového přístupu předchozí americké administrativy ve spolupráci s mezinárodními partnery do značné míry zpochybnil přístup EU, a tedy i její postavení ve vztahu s Íránem jako takovém. Americká administrativa dala jasně najevo, že v budoucnosti bude usilovat o změnu přístupu k otázce íránského jaderného programu a že bude postupovat do jisté míry samostatně, a to i přes odpor vlastních mezinárodních partnerů.

---

<sup>139</sup> Viz například „Joint Commission of the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) to convene on 16 March in Vienna“, European Union External Action Service, staženo 29. 4. 2019, [https://ec.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/41175/joint-commission-joint-comprehensive-plan-action-jcpoa-convene-16-march-vienna\\_en](https://ec.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/41175/joint-commission-joint-comprehensive-plan-action-jcpoa-convene-16-march-vienna_en).

<sup>140</sup> „Iran nuclear deal: Trump pulls US out in break with Europe allies“, British Broadcasting Corporation, staženo 15. 2. 2019, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-44045957>.

## Závěr

Aktérství Evropské unie je již od 70. let předmětem velice živé a obsáhlé debaty, která se snaží uchopit, popsat a zkoumat jeho charakter. Většina autorů dochází k závěru, že byt' má EU kvality aktéra, jedná se o aktéra velice specifického, který stojí někde mezi klasickým státem a mezinárodní organizací, a tudíž je často označována za aktéra *sui generis*. Přístupy ke zkoumání aktérství EU jsou však z velké části formulovány na teoretické, případně institucionální úrovni, a tato práce se tudíž snaží debatu o aktérství doplnit v tom smyslu, že teoretické koncepty pro zkoumání aktérství po vzoru Lynne Dryburghové aplikuje na konkrétní situaci. Pro zkoumání charakteru aktérství EU a jeho proměn v čase si tato práce vybrala vztah s Íránem, který vzhledem ke svému dlouhému trvání a komplexnímu obsahu poskytuje konkrétní případ, na kterém lze sledovat všechny aspekty aktérství v mezinárodních vztazích. Výzkum v této případové studii navíc staví aktérství EU ještě do souvislosti s americkou zahraniční politikou, a snaží se tak sledovat, jak se podoba unijního aktérství mění v závislosti na proměně postoje americké administrativy v letech 2016–2017.

Jak již bylo uvedeno výše, tato práce si pro svou analýzu aktérství EU zvolila kritéria definovaná Lynne Dryburghovou, přičemž těchto 5 kritérií (tj. 1) artikulace aktérství, 2) konzistentní přístup a konkrétní politické kroky, 3) diplomatický / administrativní aparát, 4) zdroje a politické nástroje, 5) vnější vnímání aktérství) využívá jako rámcové oblasti, v nichž je možné sledovat určité aspekty aktérství EU v mezinárodních vztazích. Hodnocení kritérií v obou vymezených časových úsecích je následně porovnáno a práce z této komparace vyvozuje (ne)závislost unijního aktérství na postoji USA.

Na základě analýzy aktérství EU v průběhu multilaterálního vyjednávání s Íránem skrze hodnocení jednotlivých kritérií tato práce odpovídá na svůj základní výzkumný záměr, tj. stanovit, nakolik je postavení EU v rámci vyjednávání s Íránem odvislé od aktuálního přístupu americké administrativy k dané problematice a jak se charakter unijního aktérství v této oblasti proměnil v moment změny přístupu USA. Tato případová studie dochází skrze analýzu aktérství EU v obou obdobích k závěru, že byt' změna postoje USA postavení EU v určitých aspektech ovlivnila, aktérství EU ve vztahu k Íránu bylo zachováno v nezměněné podobě. Tento závěr je podložen analýzou jednotlivých kritérií (viz tabulka č. 1 níže), která změnu spojenou s přelomem let 2016–2017 odhalila jen v jednom případě. Jedná se o kritérium vnějšího vnímání aktérství EU, kde s ohledem na kritiku JCPOA ze strany Donalda Trumpa, můžeme jasně vnímat zpochybnění postavení

EU jakožto hlavního vyjednavatele a aktéra ve vztahu k Íránu. Tento fakt je navíc umocněn americkou snahou o vynucení „nového“ řešení tohoto problému skrze unilaterální zvýšení tlaku na íránský režim v podobě odstoupení od JCPOA a opětovném uvalení sankcí týkajících se íránského jaderného programu a celkově ekonomiky země.

EU tedy z této analýzy vystupuje jako nezávislý a stabilní aktér ve vztahu k Íránu, který i přes proměnu jednoho ze základních předpokladů íránské jaderné dohody (tj. spolupráce USA) v souladu se svým dlouhodobým přístupem obhajuje diplomatické řešení otázky íránského jaderného programu skrze kompromis obsažený v JCPOA. Je však nutné si uvědomit, že evropsko-íránský vztah sahá daleko za rok 2006, který se stal počátečním bodem této analýzy. Evropská unie tedy ve sledovaném období stavěla na přibližně 15leté interakci s íránským režimem, který se v několika fázích zabýval celou řadou témat, a navíc právě dialog s Íránem byl jedním z momentů, které aktérství EU v mezinárodních vztazích a obecně její postavení v globální politice formovaly. Aktérství EU ve vztahu k jinému státu by tedy mohlo být daleko více závislé na postavení dalších důležitých světových hráčů a na celkové podobě mezinárodního prostředí.

Analýza obsažená v této práci však vychází zejména z teoretického přístupu ke zkoumání aktérství, k čemuž využívá stanovená kritéria. Pokud ale výsledky analýzy na základě kritérií aktérství vztáhneme k obecnějším konceptům o postavení EU, tato práce naznačuje, že EU je v duchu přístupů Zielonky a Tojeho v podstatě „malá mocnost“ v tom smyslu, že sice splňuje předpoklady aktérství v dlouhodobém měřítku, a je tedy rozhodně regionální mocností se značnou schopností ovlivňovat státy ve svém okolí skrze nejrůznější nástroje, z hlediska dlouhodobého formování norem a postojů v globálním prostředí je ale její vliv podstatně problematičtější. Na výše popsaném průběhu jaderné diplomacie s Íránem můžeme jasně vidět, že EU dokázala v určité situaci a v určité náladě v mezinárodním prostředí ovlivnit svým „příkladným“ přístupem další zásadní světové hráče, nicméně pokud se na danou problematiku podíváme skrze perspektivu „výdrže“, nejednalo se o úspěch absolutní. To je možné demonstrovat například na tom, že v moment, kdy se v USA změnila administrativa, vše se stalo rázem daleko komplikovanějším. EU tedy ani tolik neovlivnila dlouhodobý postoj USA jako spíše směřování zahraniční politiky určité administrativy. Do značné míry tedy záleží, s jakým partnerem EU v daném vztahu spolupracuje – administrativa Baracka Obamy byla diplomatickému řešení nakloněna, po nástupu Trumpa se však vše změnilo – například v otázce zachování JCPOA bude tedy do budoucna nejspíše dost záležet na tom, kdo vyhraje americké prezidentské volby v roce 2020.

Evropská unie tedy rozhodně je aktérem ve vztahu k Íránu, na druhou stranu aktérství nelze bez další reflexe zaměňovat s obecným pojetím moci v globálním měřítku. EU je dostatečně silná na to, aby v určité konstelaci prosadila svůj přístup k nějaké problematice, nicméně z dlouhodobého hlediska závisí zachování tohoto přístupu nejen na EU, ale také na dalších zásadních světových aktérech.

Tabulka č. 1: Přehled hodnocení kritérií aktérství EU ve vztahu k Íránu<sup>141</sup>

<b>Kritérium aktérství</b>	<b>Aktérství EU (2006–2016)</b>	<b>Aktérství EU (2017–2018)</b>	<b>Došlo ke změně?</b>	<b>Charakter změny aktérství</b>
<i>Artikulace aktérství</i>	Artikulace vlastní pozice vůči Íránu vycházející již z událostí 90. let.	Pokračující artikulace pozice hlavního vyjednaváče.	ne	EU i nadále jasně artikuluje vlastní aktérství ve vztahu k Íránu.
<i>Konzistentní přístup a konkrétní politické kroky</i>	Konkrétní politické kroky v duchu „přístupu ve dvou rovinách“.	Konzistentní přístup ve snaze o zachování diplomatického řešení.	ne	Snaha o diplomatické řešení pomocí konkrétních kroků.
<i>Diplomatický / administrativní aparát</i>	Zejména formát EU-3 v čele s vysokým představitelem.	Vysoký představitel společně se zástupci E3.	ne	Poměrně stabilní diplomatický formát zapojený do jednání.
<i>Zdroje a politické nástroje</i>	Využití různých diplomatických a ekonomických opatření.	Diplomatické nástroje a pokračující „nejaderné“ sankce.	ne	Využití přiměřených zdrojů a politických nástrojů.
<i>Vnější vnímání aktérství EU</i>	EU v čele mezinárodní koalice vyjednávající s Íránem.	Pokračující uznání vedoucí pozice ze strany Íránu, členských států, Ruska a Číny.	ano	USA skrze svou kritiku JCPOA daly jasně najevo odmítnutí přístupu EU, a tudíž i její pozice.

<sup>141</sup> Tabulka vytvořena autorem na základě analýzy obsažené v této práci.

## Summary

Since the 1970's, the actorness of the European Union was a subject to a very lively and extensive debate aiming to embrace, describe and analyse its character. Most authors conclude that while the EU has qualities of an actor, it is a very specific one and that it can be placed somewhere between a classical state and an international organisation, and therefore is often described as an actor *sui generis*. Approaches to evaluation of the EU's actorness are mostly defined on a theoretical or institutional level, and this thesis therefore aims to complement the debate on the European Union's actorness in applying the theoretical concepts for evaluation of actorness to a concrete situation based on the approach defined by Lynne Dryburgh. This thesis uses the Iran negotiation that offers a concrete, long-lasting and complex case where it is possible to observe all aspects of actorness in international relations to evaluate the EU's actorness and its transformation in time. Additionally, the research included in this case study places the EU's actorness in relation to U.S. foreign policy, and so tries to observe the possible transformations of the European Union's actorness based on the change in the position of the U.S. administration in 2016–2017.

As stated above, this thesis has chosen a set of criteria defined by Lynne Dryburgh for its analysis of the EU's actorness. Those 5 criteria that include 1) articulation of actorness, 2) concrete and consistent policies, 3) a diplomatic / administrative apparatus, 4) resources and policy instruments, 5) third party perceptions of the EU's actorness are used as framing areas that enable to observe certain aspects of the EU's actorness in international relations. The evaluation of the above-mentioned criteria is later compared and the (in)dependence of the Union's actorness on the stance of the USA is derived from that comparison.

Based on the analysis of the EU's actorness during the multilateral negotiation with Iran through the evaluation of individual criteria, this thesis aims to answer its main research intention, i.e. to determine the dependence of the EU's position in the Iran negotiation on the current approach of the U.S. administrative to the given issue and how the EU's actorness changes when the USA changes its attitude. This case study through the analysis of the EU's actorness concludes that while the change of attitude on the side of the USA has in certain aspects influenced the EU's position, the EU's actorness towards Iran remained intact. This conclusion is supported by the analysis of individual criteria that has found only one transformation connected to the change around 2016–2017. It was in the criteria of third party perceptions of the EU's actorness where we can clearly sense Donald Trump

challenging the perception of the EU's position as the main negotiator and actor in the relationship with Iran when he criticises the JCPOA and the approach that has led to its creation. This fact is further intensified by the American effort to enforce a "new" solution to this problem through the unilateral increase of pressure on the Iranian regime in the form of new sanctions concerning the Iranian nuclear programme and its economy as a whole.

The EU comes out of this analysis as an independent and stable actor in the relationship with Iran that is able to defend the diplomatic solution of the Iranian nuclear issue through the compromise included in the JCPOA in accordance with its long-standing approach despite the change of one of the basic assumptions of the Iran nuclear deal (i.e. the cooperation of the USA). On the other hand, it is necessary to take into account that the EU-Iran relation goes far beyond the year 2006 that was chosen as the initial moment of this analysis. In the observed period, the European Union could therefore build its position on an approximately fifteen-year-long interaction with the Iranian regime that has in its several phases dealt with a number of themes, and in addition, it was the dialogue with Iran that has helped to establish the EU's actorness in international relations and more generally its position in global politics. The actorness of the EU towards another state could therefore be far more dependent on the position of other important global players and on the current situation of the international environment.

However, this analysis is based mostly on a theoretical approach to examination of actorness through the given criteria. Though if we put the outcome of this analysis into relation with the more general concepts about the position of the EU, this thesis implies that the EU is in the spirit of Zielonka's or Toje's approach basically a "small power" in the sense that although it fulfils the requirements of actorness in the long-term scale and is thus definitely a regional power with a considerable ability to influence the states in its surroundings through various instruments, its influence is much more problematic from the viewpoint of long-term formation of norms in the global environment. On the development of the above-mentioned Iran nuclear negotiation, we can clearly see that the EU managed to influence other major world players through its "exemplary" approach in a certain situation and a certain atmosphere in the international environment, yet if we look at this issue through the perspective of "durability", it was not an absolute success. This can be demonstrated for example on the fact that in the moment when the American administration changed, and everything became more complicated in a short period of time. The EU did not thus influence the long-term stance of the USA, rather it managed to change

the course of the foreign policy of a certain administration. So to a considerable extent, it depends on the partner that the EU cooperates with – the Obama administration inclined towards a diplomatic solution but the arrival of the Trump administration has changed everything – the question of whether it will be possible to preserve the JCPOA will though largely depend on who wins the American presidential election in 2020.

The European Union is definitely an actor in the relation with Iran, on the other hand it is not possible to interchange the actorness with the more general conception of power on the global scale without further reflection. The EU is sufficiently strong to enforce its approach to a certain issue in a certain state of affairs, yet from a long-term perspective, the preservation of this approach does not depend only on the EU itself but on the other major world players.

## Použitá literatura a prameny

„500 French, British and German MPs write to their US counterparts to support the JCPOA“, staženo 24. 4. 2019, <https://europeanmpsforjcpoa.com>.

Bassiri Tabrizi, Aniseh a Hanau Santini, Ruth, „EU Sanctions against Iran: new wine in old bottles?“, *ISPI Analysis*, č. 97 (2012), [https://www.ispionline.it/it/documents/Analysis\\_97\\_2012.pdf](https://www.ispionline.it/it/documents/Analysis_97_2012.pdf).

Bergenäs, Johan, „The European Union’s Evolving Engagement with Iran: Two Steps Forward, One Step Back“, *Nonproliferation Review* 17, č. 3 (2010): 491–512.

Bretherton, Charlotte a Vogler, John, *The European Union as a Global Actor* (New York: Routledge, 2006).

„Confirmation Hearing – Mattis“, United States Senate Committee on Armed Services, staženo 13. 2. 2019, [https://www.armed-services.senate.gov/hearings/17-01-12-confirmation-hearing\\_-mattis](https://www.armed-services.senate.gov/hearings/17-01-12-confirmation-hearing_-mattis).

„Declaration by the Heads of State and Government of France, Germany and the United Kingdom“, GOV.UK, staženo 24. 4. 2019, <https://www.gov.uk/government/news/declaration-by-the-heads-of-state-and-government-of-france-germany-and-the-united-kingdom>.

Dryburgh, Lynne, „The EU as a Global Actor? EU Policy Towards Iran“, *European Security* 17, č. 2-3 (2008): 253–271.

Dupont, Pierre-Emmanuel, „The EU – Iran Dialogue in the Context of the Nuclear Crisis“, *The Review of International Affairs* 60, č. 1135 (2009): 18–34.

„EU restrictive measures against Iran“, Evropská rada, staženo 30. 4. 2019, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/iran/>.

„Full Committee Hearing Iran Nuclear Negotiations: Status of Talks and the Role of Congress“, United States Senate Committee on Foreign Relations, staženo 13. 2. 2019, <https://www.foreign.senate.gov/hearings/iran-nuclear-negotiations-status-of-talks-and-the-role-of-congress>.

„Hassan Rouhani wins Iran's presidential election“, Al-Jazeera, staženo 15. 2. 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2017/05/iran-election-president-hassan-rouhani-takes-lead-170520042625946.html>.

Hanau Santini, Ruth, „European Union discourses and practices on the Iranian nuclear programme“, *European Security* 19, č. 3 (2010): 467–489.

Hyde-Price, Adrian, „A ‘tragic actor’? A realist perspective on ‘ethical power Europe’“, *International Affairs* 84, č. 1 (2008): 29–44.

„Iran nuclear deal: Trump pulls US out in break with Europe allies“, British Broadcasting Corporation, staženo 15. 2. 2019, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-44045957>.

„Joint Commission of the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) to convene on 16 March in Vienna“, European Union External Action Service, staženo 29. 4. 2019, [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/41175/joint-commission-joint-comprehensive-plan-action-jcpoa-convene-16-march-vienna\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/41175/joint-commission-joint-comprehensive-plan-action-jcpoa-convene-16-march-vienna_en).

Kagan, Robert, „Power and Weakness“, *Policy Review*, č. 113 (2002): 3–28.

Kaussler, Bernd, „From Engagement to Containment: EU–Iran Relations and the Nuclear Programme, 1992–2011“, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 14, č. 1 (2012): 53–76.

Kuchařová, Alžběta, „Teorie aktérství EU a Lisabonská smlouva: EU jako aktér v oblasti zahraniční politiky“, *Současná Evropa* 6, č. 1 (2014): 71–84.

Kutchesfahani, Sara, „Iran’s nuclear challenge and European diplomacy“, *EPC Issue Paper No. 46* (2006), [https://www.files.ethz.ch/isn/17041/EPC\\_Issue\\_Paper\\_46.pdf](https://www.files.ethz.ch/isn/17041/EPC_Issue_Paper_46.pdf).

Larsen, Henrik, *Analysing the Foreign Policy of Small States in the EU* (London: Palgrave Macmillan, 2005).

„Letter to House Speaker Paul Ryan from Secretary of State Rex Tillerson Certifying Iran's Compliance with the JCPOA and Announcing Interagency Review“, Iran Watch, staženo 13. 2. 2019, <https://www.iranwatch.org/library/governments/united-states/executive-branch/department-state/letter-house-speaker-paul-ryan-secretary-state-rex-tillerson-certifying-irans>.

Manners, Ian, „Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?“, *Journal of Common Market Studies* 40, č. 2 (2002): 235–258.

Moravcsik, Andrew, „Europe, the Second Superpower“, *Current History: A Journal of Contemporary World Affairs* 109, č. 725 (2010): 91–98.

Návrh závěrů Rady týkajících se Íránu pro Radu ve složení pro vnější vztahy (Brusel, 27. 2. 2006), Brusel, 22. 2. 2006, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6674-2006-INIT/cs/pdf>.

Návrh závěrů Rady týkajících se Íránu pro Radu ve složení pro vnější vztahy, Brusel 22. 2. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6674-2006-REV-1/cs/pdf>.

Návrh závěrů Evropské rady (15. – 16. 6. 2006), Příloha III: Návrh prohlášení o Íránu, Brusel, 9. 6. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10309-2006-INIT/cs/pdf>.

Návrh závěrů Rady o Íránu pro Radu ve složení pro vnější vztahy (Brusel, 5. 3. 2007), Brusel, 27. 2. 2007, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6836-2007-INIT/cs/pdf>.

Návrh závěrů Rady o Íránu pro Radu EU, Brusel, 23. 1. 2012, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5617-2012-INIT/cs/pdf>.

Niemann, Arne a Bretherton, Charlotte, „EU external policy at the crossroads: The challenge of actorness and effectiveness“, *International Relations* 27, č. 3 (2013): 261–275.

Niemann, Arne a de Wekker, Tessa, „Normative power Europe? EU relations with Moldova“, *European Integration online Papers* 14, č. 1 (2010): 1–41.

Posch, Walter, „Iran and the European Union“, *The Iran Primer* (portál), 21. února 2018, [https://iranprimer.usip.org/sites/default/files/Iran%20Region\\_Posch\\_EU%20Feb%202016.pdf](https://iranprimer.usip.org/sites/default/files/Iran%20Region_Posch_EU%20Feb%202016.pdf).

„Read Donald Trump’s Speech to AIPAC“, *Time*, staženo 13. 2. 2019, <http://time.com/4267058/donald-trump-aipac-speech-transcript/>.

„Remarks by HR/VP Mogherini at the press conference following ministerial meetings of the EU/E3 and EU/E3 and Iran“, European Union External Action Service, staženo 24. 4. 2019, [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/44599/remarks-hrvp-mogherini-press-conference-following-ministerial-meetings-eue3-and-eue3-and-iran\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/44599/remarks-hrvp-mogherini-press-conference-following-ministerial-meetings-eue3-and-eue3-and-iran_en).

„Remarks by High Representative Mogherini at the press roundtable during the visit to the United States of America“, European External Action, staženo 13. 2. 2019, [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/20408/remarks-high-representative-mogherini-press-roundtable-during-visit-united-states-america\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/20408/remarks-high-representative-mogherini-press-roundtable-during-visit-united-states-america_en).

„Remarks by High Representative/Vice-President Federica Mogherini following the Ministerial Meeting of the E3/EU + 3 and Iran“, European Union External Action, staženo 24. 4. 2019, [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/32546/remarks-high-representativevice-president-federica-mogherini-following-ministerial-meeting\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/32546/remarks-high-representativevice-president-federica-mogherini-following-ministerial-meeting_en).

„Remarks by High Representative/Vice-President Federica Mogherini at the press conference following the Foreign Affairs Council“, European Union External Action Service, staženo 24. 4. 2019, [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/48471/remarks-high-representativevice-president-federica-mogherini-press-conference-following\\_en](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/48471/remarks-high-representativevice-president-federica-mogherini-press-conference-following_en).

Rezoluce 1737 (27. 12. 2006), Rada bezpečnosti Organizace spojených národů, staženo 13. 2. 2019, [http://www.un.org/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=S/RES/1737\(2006\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1737(2006)).

Rezoluce 1747 (24. 3. 2007), Rada bezpečnosti Organizace spojených národů, staženo 13. 2. 2019, [https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc\\_res1747-2007.pdf](https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1747-2007.pdf).

Rezoluce 1803 (3. 3. 2008), Rada bezpečnosti Organizace spojených národů, staženo 13. 2. 2019, <http://unscr.com/en/resolutions/doc/1803>.

Rezoluce 1929 (9. 6. 2010), Rada bezpečnosti Organizace spojených národů, staženo 13. 2. 2019, [https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc\\_res1929-2010.pdf](https://www.iaea.org/sites/default/files/unsc_res1929-2010.pdf).

Rezoluce 2231 (20. 7. 2015), Rada bezpečnosti Organizace spojených národů, staženo 13. 2. 2019, <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2231>.

„Rouhani condemns 'recklessness of some states for international values' – as it happened“, The Guardian, staženo 15. 2. 2019, <https://www.theguardian.com/world/live/2018/sep/25/trump-united-nations-latest-live-news-updates-un-general-assembly-north-korea-iran->.

Sauer, Tom, „Struggling on the World Scene: An Over-ambitious EU versus a Committed Iran“, *European Security* 17, č. 2–3 (2008): 273–293.

„Sixth report of the Secretary-General on the implementation of Security Council resolution 2231 (2015)“, Rada bezpečnosti OSN, staženo 15. 2. 2019, <https://undocs.org/S/2018/1089>.

„Statement By The President On First Step Agreement On Iran's Nuclear Program“, 23. 11. 2013, The White House (President Barack Obama), staženo 26. 4. 2019, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/11/23/statement-president-first-step-agreement-irans-nuclear-program>.

„Statement by the President on Iran“, 14. 7. 2015, The White House (President Barack Obama), staženo 26. 4. 2019, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/07/14/statement-president-iran>.

„Statement by the President on the Iran Nuclear Deal“, The White House, staženo 20. 4. 2019, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-iran-nuclear-deal/>.

„The Iran nuclear deal is a success – and the whole world is safer for it“, The Guardian, staženo 24. 4. 2019, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/jan/17/iran-nuclear-deal>.

„The Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) at a Glance“, Arms Control Association, staženo 13. 2. 2019, <https://www.armscontrol.org/factsheet/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>.

„Timeline of Nuclear Diplomacy with Iran“, Arms Control Association, staženo 13. 2. 2019, <https://www.armscontrol.org/factsheet/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>.

Toje, Asle, „The European Union as a Small Power, or Conceptualizing Europe’s Strategic Actorness“, *European Integration* 30, č. 2 (2008): 199–215.

„Trump says Iran violating nuclear agreement, threatens to pull out of deal“, Cable News Network, staženo 14. 2. 2019, <https://edition.cnn.com/2017/10/13/politics/iran-deal-decertify/index.html>.

„Trump at UN: Iran 'sowing chaos, death, destruction'“, British Broadcasting Corporation, staženo 15. 2. 2019, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-45644559>.

„Trump: Iran has not lived up to spirit of nuclear deal“, Al-Jazeera, staženo 30. 4. 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2017/10/trump-iran-lived-spirit-nuclear-deal-171006050839554.html>.

„Trump says Iran violating nuclear agreement, threatens to pull out of deal“, Cable News Network, staženo 14. 2. 2019, <https://edition.cnn.com/2017/10/13/politics/iran-deal-decertify/index.html>.

Weiss, Tomáš, „Vysoký představitel Evropské unie a Evropská služba pro vnější činnost“, in *Institute Evropské unie a Lisabonská smlouva*, Ivo Šlosarčík a Zuzana Kasáková et al. (Praha: Grada Publishing, 2013), 173–212.

„What Is the Iran Nuclear Deal? And Why Does Trump Hate It?“, The New York Times, staženo 29. 4. 2019, <https://www.nytimes.com/2017/10/05/world/middleeast/iran-nuclear-deal.html>.

Závěry Evropské rady, Edinburgh, 11. a 12. prosince 1992, Část D: Vnější vztahy, články 15–17, [https://www.consilium.europa.eu/media/20492/1992\\_december\\_-\\_edinburgh\\_eng.pdf](https://www.consilium.europa.eu/media/20492/1992_december_-_edinburgh_eng.pdf).

Závěry předsednictví Evropské rady, Příloha III: Prohlášení o Íránu, Brusel, 30. 10. 2009, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15265-2009-INIT/cs/pdf>.

Závěry Rady EU ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy, Brusel, 31. 1. 2006, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5850-2006-INIT/cs/pdf>.

Závěry Rady ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy – Závěry Rady o Íránu, Brusel, 20. 3. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7581-2006-INIT/cs/pdf>.

Závěry Rady ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy – Závěry Rady o Íránu, Lucemburk, 10. 4. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8229-2006-INIT/cs/pdf>.

Závěry Rady ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy (Brusel, 15. 5. 2006), Brusel, 16. 5. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9401-2006-INIT/cs/pdf>.

Závěry Rady ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy – Závěry Rady o Íránu, Brusel, 17. 7. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11758-2006-INIT/cs/pdf>.

Závěry Rady ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy týkající se Íránu, Brusel, 18. 10. 2006, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14149-2006-INIT/cs/pdf>.

Závěry Rady ve složení pro obecné záležitosti a vnější vztahy (Brusel 22. 1. 2007) Brusel, 23. 1. 2007, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5581-2007-INIT/cs/pdf>.

Závěry Evropské rady, Brusel, 17. 6. 2010, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13-2010-INIT/cs/pdf>.

Závěry Rady EU o Íránu, Brusel, 14. 11. 2011, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16868-2011-INIT/cs/pdf>.

Závěry Rady EU o Íránu, Brusel, 1. 12. 2011, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-17984-2011-INIT/cs/pdf>.

Závěry Rady o dohodě o íránském jaderném programu, Brusel, 20. 7. 2015, staženo 20. 4. 2019, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11084-2015-INIT/cs/pdf>.

„Země Perského zálivu, Írán, Irák a Jemen“, Fakta a čísla o Evropské Unii (Evropský parlament), staženo 25. 4. 2019,  
<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/179/zeme-perskeho-zalivu-iran-irak-a-jemen>.

Zielonka, Jan, „Europe as a global actor: empire by example?“, *International Affairs* 84, č. 3 (2008): 471–484.

## Teze bakalářské práce

<b>TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE</b>	
<b>Jméno:</b>	Adam Rosenheim
<b>E-mail:</b>	84642912@fsv.cuni.cz
<b>Studijní obor:</b>	Mezinárodní teritoriální studia
<b>Semestr a školní rok zahájení práce:</b>	zimní semestr 2018/2019
<b>Semestr a školní rok ukončení práce:</b>	letní semestr 2018/2019
<b>Vedoucí bakalářského semináře:</b>	PhDr. Ondřej Matějka, PhD.
<b>Vedoucí práce:</b>	doc. Mgr. Tomáš Weiss, M.A., Ph.D.
<b>Název práce:</b>	Vliv USA na aktérství Evropské unie ve vztahu k Íránu
<b>Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):</b>	Debata o aktérství mezinárodních organizací a EU jako takové je dlouhotrvající a velice obsáhlá, nicméně se z velké části odehrává zejména na teoretické úrovni, a publikací zabývajících se aplikací tohoto výzkumu, resp. teoretických přístupů vzešlých ze zmíněné debaty na konkrétní témata či politické procesy tolik nenajdeme. Tato případová studie se tedy debatu o aktérství EU snaží doplnit v tom smyslu, že se zabývá velice konkrétním případem, na kterém se aktérství Evropské unie projevuje. Hlavní přidanou hodnotou této práce je pak snaha postoupit ještě o krok dále a na tomto konkrétním případě sledovat, jaké vnější vlivy mohou aktérství EU (příp. unijní zahraniční politiku jako takovou) ovlivňovat a formovat. Práce sleduje aktérství EU na pozadí „jaderného vyjednávání“ s Íránem, přičemž sleduje proměny aktérství EU s ohledem na proměňující se postoj americké administrativy k danému tématu.
<b>Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):</b>	Téma práce se od zadání projektu nijak zásadně nezměnilo – práce se stále zabývá proměnami charakteru aktérství EU v rámci vyjednávání o íránském jaderném programu a případným vlivem, který na podobu aktérství EU může mít postoj USA. Došlo ale k upřesnění teoretického přístupu, ze kterého práce vychází a k volbě kritérií, které usnadnily samotný výzkum, jelikož zarámovaly některé zásadní oblasti, v nichž je možné aktérství sledovat. Také byla upřesněna obě zkoumaná časová období, přičemž hlavní milníky tvoří vstup USA do multilaterálního vyjednávání s Íránem na straně a nástup Donalda Trumpa do prezidentské funkce. Práce pak tedy porovnává období mezi zmíněnými milníky s obdobím od Trumpova nástupu do úřadu přibližně do konce roku 2018.
<b>Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>- Úvod</li><li>- 1. Přehled debaty o aktérství Evropské unie v mezinárodních vztazích</li><li>- 2. Stručná historie jaderné diplomacie vůči Íránu (2006–2018)</li><li>- 3. Proměny aktérství Evropské unie ve vztahu s Íránem v návaznosti na postoj USA</li><li>- Závěr</li></ul>
<b>Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):</b>	Bergenäs, Johan, „The European Union’s Evolving Engagement with Iran: Two Steps Forward, One Step Back“, <i>Nonproliferation Review</i> 17, č. 3 (2010): 491–512. Bretherton, Charlotte a Vogler, John, <i>The European Union as a Global Actor</i> (New York: Routledge, 2006).

- Dryburgh, Lynne, „The EU as a Global Actor? EU Policy Towards Iran“, *European Security* 17, č. 2–3 (2008): 253–271.
- Hyde-Price, Adrian, „A ‘tragic actor’? A realist perspective on ‘ethical power Europe’“, *International Affairs* 84, č. 1 (2008): 29–44.
- Kagan, Robert, „Power and Weakness“, *Policy Review*, č. 113 (2002): 3–28.
- Kaussler, Bernd, „From Engagement to Containment: EU–Iran Relations and the Nuclear Programme, 1992–2011“, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 14, č. 1 (2012): 53–76.
- Hanau Santini, Ruth, „European Union discourses and practices on the Iranian nuclear programme“, *European Security* 19, č. 3 (2010): 467–489.
- Larsen, Henrik, *Analysing the Foreign Policy of Small States in the EU* (Londýn: Palgrave Macmillan, 2005).
- Manners, Ian, „Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?“, *Journal of Common Market Studies* 40, č. 2 (2002): 235–258.
- Moravcsik, Andrew, „Europe, the Second Superpower“, *Current History: A Journal of Contemporary World Affairs* 109, č. 725 (2010): 91–98.
- Posch, Walter, „Iran and the European Union“, *The Iran Primer* (portál), staženo 21. února 2018, [https://iranprimer.usip.org/sites/default/files/Iran%20Region\\_Posch\\_EU%20Feb%202016.pdf](https://iranprimer.usip.org/sites/default/files/Iran%20Region_Posch_EU%20Feb%202016.pdf).
- Sauer, Tom, „Struggling on the World Scene: An Over-ambitious EU versus a Comitted Iran“, *European Security* 17, č. 2–3 (2008): 273–293.
- Šlosarčík, Ivo a Kasáková, Zuzana, *Institute Evropské unie a Lisabonská smlouva* (Praha, Grada Publishing, 2013).
- Toje, Asle, „The European Union as a Small Power, or Conceptualizing Europe’s Strategic Actorness“, *European Integration* 30, č. 2 (2008): 199–215.
- Zielonka, Jan, „Europe as a global actor: empire by example?“, *International Affairs* 84, č. 3 (2008): 471–484.

**Podpis studenta a datum**

10. 5. 2019

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		